

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

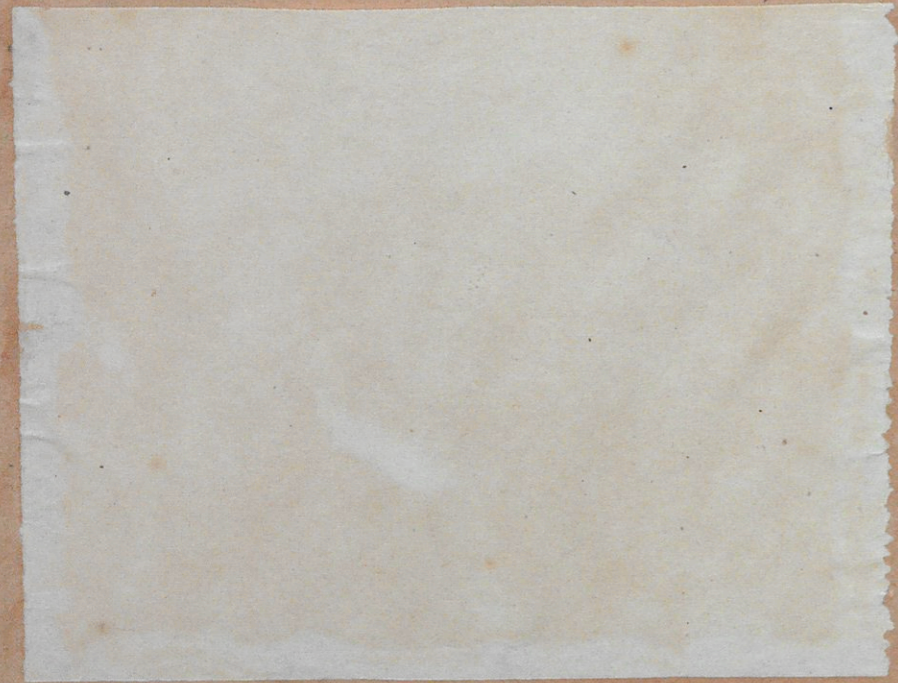
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1373

016
7-13

2010

BB2001

Մ. Քրիստոսի Բայնի Կառնալիսի Ի Մեջին
Հասցի Ի Կոստանդնուպոլիս

Հ Բ Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ե Ն

ԿԵՍԱՐԻՈՅ Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՎԱՆՈՒՑ ԺԱՌԱՆԳԱԻՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

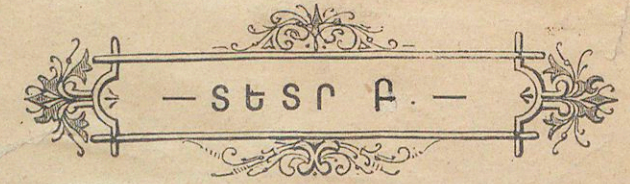
82
10320

ՅՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ

Ի Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա.

Հ Ա Տ Ո Ր Ա.

Կեսարիոյ վիճակ

ՅՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅՆԱՅ ԵՆԵՂԵՑԻՈՅՆ
ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԳԵՎՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ԳԸՐԵՇԻՐԻ

Կ Ա Ջ Մ Ե Ց

ՏՐԴԱՑ ՎՐԴ. ՊԱՆԵԱՆ

ԱՌՍՋՆՈՐԴ ՀԱՅՈՑ ԿԵՍԱՐԻՈՅ

معارف نظارت جلیله سلك رخصتیه طبع اولمشدر

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Տ Պ Ա Գ Ր. Ե Ի Վ Ի Մ Ա Գ Ր. Գ. Պ Ա Ղ Տ Ա Տ Լ Ե Ա Ն

14, Սուլթան Համալ Գոսսկուի 14.

1893

7703
012
34-74

016
7-13

ՅՈՒՑԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ

Ի ԹՈՒՐԻՒՄ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՎԻՃԱԿ

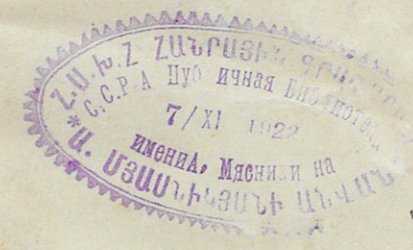

ՅՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ԿԵՍԱՐԻՈՅ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԳԵՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ԳԸՐՇԷԶԻՐԻ

Կ Ա Ջ Մ Ե Ց

ՏՐԻԱՏ ՎՐԳ. ՊԱՂԵԱՆ

Ս.Ս.Ջ.ՆՈՐԳ ՀԱՅՈՑ ԿԵՍԱՐԻՈՅ

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولفشد

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Տ ԱԳՐ. ԵՒ ՎԻՍԱԳՐ. Գ. ՊԱՂՏԱՏԻԵԱՆ

14, Սուրբան Հանուր Ասսկուի 14.

1893

65-96761-59
(185546-60581)

012
34-74

Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն Չ Ե Ռ Ա Գ Ր Ա Ց

Թ.Ի.Բ.	ԲԱԿԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	Ն.Ի.Բ.	Թ.Ե.Բ.	ՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	Գ.Ի.Բ.	Թ.ՈՒՍԱԿԱՆ	Գ.Գ.Բ.	ՏՆՂ.Բ.	ՏԵՂ.
1	Ա.Ե.Ս.Ս.ԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	Մագրոսի թուղթ	205	31 X 22	Երկամագրի թուղթ	1269 1/2 առաջ 1479	Մեղադարար կողմից Սարգիս Արեղայ	Թուր Թէ՛ Ռազմայ Անձնած	ՏԵՂ. Տեր Կասանդին Երզն. Ղազար՝ ի վանքումն Կարապետ Բանանայի, և ևայլք Զարարի, և ևայլք Անձնած
2	"	"	264	16.5 X 13	"	1499	"	Ս. Երուսաղեմ Անձնած	Ս. Առաւուսածայ Երեւոյցին
3	"	"	260	17 X 13.5	"	ձ. Գրք	"	"	"
4	"	"	311	18.5 X 13.5	"	1561	"	"	"
5	"	"	284	19.5 X 14	"	1610 1/2 առաջ	"	"	"
6	Յայտնաւորք	"	502	38 X 25	"	1658	"	"	"
7	"	"	512	39.5 X 26	"	1683	"	"	"
8	"	"	524	38.5 X 25.5	"	"	"	"	"
9	"	"	410	38 X 28	"	"	"	"	"
10	Ճարտք	"	"	"	"	"	"	"	"
11-12	Գանձարանք	"	"	"	"	"	"	"	"
13	Կանոնակարգ	"	"	"	"	"	"	"	"
14	Մեկնութիւն Մանթէնոսի Ա. Ե. Ս. Ս. ԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	"	"	"	"	"	"	"	"
15	"	"	540	23 X 15.5	"	1574 1/2 առաջ	"	"	"
16-18	"	"	92	"	"	1764	"	"	"
19	"	"	"	"	"	"	"	"	"
20	Սարգիս	"	"	"	"	"	"	"	"
21	Մարտի	"	"	"	"	"	"	"	"
22	"	"	"	"	"	"	"	"	"
23	Ճարտարան	"	147	15 X 10	"	1760	"	"	"
24	Ա. Ե. Ս. Ս. ԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	"	"	"	"	"	"	"	"
25	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1	Ա. Ե. Ս. Ս. ԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	"	"	"	"	1632	"	"	"
2	"	"	"	"	"	1274	"	"	"
		"	"	"	"	1222	"	"	"
		"	"	"	"	1731 1/2 առաջ	"	"	"
		"	"	"	"	1525	"	"	"

Յ Ո Ւ Ց Ա Վ

Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն Չ Ե Ռ Ա Գ Ր Ա Ց

ՍՈՒՐԻ ԸՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ԿԵՍԱՐԻՈՅ

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ԶԺԸ = 1269 1/2 առաջ

ԿԱԶՄ արեւելեան հին, ասիական կաշէպատ, արաքին երկու երեսներն ալ արժամապատուած են. ՆԻԻՔ ընտր մագաղաքեայ, խիստ մաքուր և սպիտակ, թուղթ 265 կամ 530 էջք: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ 31 X 22 հարկուրդամէծ: ԳԻՐ ԵՐԿԱՑՈՒՄ, ընտր գրիչ և մորիւնակ, սեւ մեկան: ԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐԿՍԻՆԱԿ, 23 X 14 հարկուրդամէծ: Սիւնակայ միջուր եղած դասարկ միջոցն է 2 հրդ. ՏՈՂԻՔ 20: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ շատ մաքուր պատուած է: ՊԱՏԿԱՆ Ի ի հաս, թղ. 124ր. խաչուրծեան պատկեր մըն է 7.5 X 5.5 հրդ. մեծութեամբ: ԻՌՈՒՆՔ հանդերձ մեծ եղեւազարդերով: Թուղթ 4, թղ. 1ա, թղ. 78ա, թղ. 126ա, թղ. 208ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶՈՒՐԻՔ Թուղթ 204, ամէն ալ կրակ և գրեթէ միակերպ շինուած, սպիտակ և ընտր: ԶՈՐԳԱԳԻՐ և ամէն զլիտց սկզբնագրերն: ԴԱՏԱԿ Թղ. 77ր. և վերջէն ալ երեք պարզ թղթեր: ՅԵՆԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ Թղ. 4ա. թղ. 77ա. թղ. 125ր. թղ. 207ր. թղ. 265ր. և արաքին երեք արժամին վրայ: ԺԱՄԱՆԿ գրուածն ԶԺԸ (=1269) Թուականէն առաջ: ԳՐԻՉ մեղապատ զոգմա: ՏԵՂԻ գրուածն Թէ և նշանակուած չէ, բայց Թու թէ ի ճանն Ռապակայ գրուած է: ՏԵՂ. Տ. Կոստանդին Ե. պիտկոպոս վերադիտց ճանն Ռապակ, ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՔ, ա) Ամէն զլիտց առաջին տղին համակ սուրով գրուած են, նոյնպէս նաեւ ամէն համարաց սկզբնագրերն զվագիր: բ) Թղ. 1ա. խորանի ներքեւ: 2րեւշակի. թղ. 78ա. խորանի ներքեւ: Առաջին. թղ. 126ա. խորանի ներքեւ: Արժիւի պատկերներն նկարուած են: գ) Խորանի, Պատկեր, եզերագրք, Զարգաղիր և այլն. ճարտար նկարչի գործ են և ունին վրձինի կասարեայ փափկութիւնը, և որ գունաւոր և սպիտակ են:

Մասնաւոր Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

1. Թղթ. 1ա—77ա, Աւետարան Մատթէոսի. սկիզբն. ԳԻՐԻՔ ԵՐԵՆԵՆԻՆ ԹԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՈՐԴԻՈՅ ԳՍԻԹԻ. Ընտիր և գունաւոր զարդագիր են:
2. Թղթ. 78ա—125ր. Աւետարան Մարկոսի. սկիզբն. ՍԿԻՂԵՆ Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն. Ի ՄՈՐԳԱՐԷՍ. Նոյնպէս զարդագիր են:
3. Թղթ. 126ա—207ր. Աւետարան Գուկասու. սկիզբն. ՔԱՆԶԻ ԲՈՂՈՒՄՔ ՅԱԺԱՐԵՑԱՆ ՎԵՐՍՏԻՆ ԿԱՐԵՆԻ, ԶՊԱ. Նոյնպէս զարդագիր են:
4. Թղթ. 208ա—265ա. Աւետարան Յովհաննու. սկիզբն. Ի ՍԿԶԲԱՆԷ ԷՐ ԲԱՆՆ. ԵՒ ԲԱՆՆ ԷՐ ԱՌ. ԱՅ. ԵՒ ԱՅ ԷՐ ԲԱՆՆ. ՆԱ. Է. Նոյնպէս զարդագիր են:

Յ Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն Կ Ա Գ Ր ՈՒ Թ Ի Ի Ն Ք

1. Թղ. 4ա. (Օսար գրիչ կոտրագիր). ՈՂ ՏԵՂ ՊԵՏՐՈՍ ԱՔԵՂԱՅ, մի մասնաւոր աղաւթից. մեղայ. ՏԵՂ. ԱՅ. մեղայ. մեղայ թշուառացեան մեղայ:
2. Թղ. 77ա. (Մասնաւոր գրիչ). Ստացաւ սորա զԱճԱՆԿ Սուրբ Եպիսկոպոս վերադիտող ՏԱՆՆ ԱՍ. ՔԱՆ. ԸՂՏԵՂ Կոստանդին:

և զհնորձադրդ կրանաւոր զեղբայր նորա Տեր զեպիփան յիշեսլիք ի Ք. ամենայն որդիք լուսոյ, որ ետուն գծել զկեանսաբեր Սուրբ Աւետարանս ի յիշատակ իւրեանց եւ ծնաւզաց իւրոց. ամէն: Այլ եւ զանարժան գրիչս զԿոզմա աղաչեմ յիշել արժանի արարէք եւ Ած ձեզ ողորմեացի. ամէն:

3. Թղ. 125բ. (Մասեկիս գրչեկ). Զորբազան եպիսկոպոս զՏեր Կոստանդին զստացաւզ սորա յիշեսլիք ի Ք. ամէն: Այլ եւ զմեզ զապարտ գրիչս զԿոզմա:

4. Թղ. 207բ. (Մասեկիս գրչեկ). ԶԱծապատիկ եպիսկոպոս զՏեր Գրիգոր վերադեանոյ ՏԱՆՆ ՓԱՐՉՈՐԸՆԱՅ եւ զհրաշարի ծերունի եղբայր նորա զԼազարե կրանաւոր յիշեսլիք ի Ք. ամենայն ընթերցողք սորա. ամէն: Այլ եւ զմեզ զապարտ գրիչս զԿոզմա աղաչեմ յիշել եւ Ած զձեզ յիշելոյ արժանի արասցէ. ամէն:

5. Թղ. 265ա. (Մասեկիս գրչեկ). Փառք Սուրբ Երրորդութեանն յաւիտեանս ամէն. որ ներեալ մեզաց իմոց եւս դարութիւն եղիկի եւ թշուառացեալ մատամբ իմով կատարել զսորբս դայս:

6. Թղ. 265բ. (Օսար գրիչ ռոշորագիր). Ի թուականութեանս Հայոց ի յԵԻԹՆ ՀԱՐԻԻԲ եւ ի ԺԸՆ (= 1269): Ես Տեր Սիովն Առաջնորդ Սուրբ Ուխտիս ԱՐՔԱԿԱՂՆՈՅՍ, որ վերստին ստացալ զՍր Աւետարանս. ի յիշատակ ինձ եւ ծնաւզաց իմոց, եւ ամենայն զարմից, բայց զուր ո՛վ սուրբ եղբարք, դասք

լուսերամեց. յիշեսլիք... (ներուած բառ մը) զՏեր Սիովն եւ զծնաւզս նորա ի յաղաթս ձեր, զի եւ զմեզ եւ զձեզ յիշեցէ Քս Ած ի գալստեան իւրում եւ նմա փառք յաւիտեանս յաւիտեանց. ամէն: Եւս եւ զսրտէ խոցեալս Սարգիս գրիչ. եւ զՎարդան երգեցաւդն. ընկալցի ամենաբարին Յս իբրեւ զերկուս խերեւոյս այրոյն. եւ նմա փառք յաւիտեանս:

7. (Արսախիւս առաջին երեսը՝ արժարի վրայ եղած յիշատակարանն է). Յշկ է. Սր Աւետարանս. Կէսարացի. Յրէնկոզի. հանգուցեալ. Սարգսի որդի. Մհի Ածասուրի. եւ կողացուն. Հրեքսիսեկի. ի զուր. Կէսարիոյ. Սր Ածածնա. եկեղեցուն. եւ իւր նշեցեաց. հոգոյն. թվին ՌՄԾԷ (= 1808):

Պատին Ուանայեցի, բազում անգամ յարձակեալ էր ի վերայ Ռապակնայ եւ այլոց կալուածոց Թորոսի Ա. Կոստանդինի, ՌՃԺԴ թուականին Հայոց Ռապակայ գտանի ի մէջ Ասորեստանի եւ Կիլիկիոյ: Պակասի տեղեկութիւն մեր ի վերայ Տանն Փարզընայ, սակայն է Փարզման կամ Փարսման կամ Մէրզպան կամ Մէրզի մէկ գետն յարեւմտակողմն միջնաբերդին Հոռովկայի, որ այժմ կոչի Մարզուան կամ Մարսուան: ԱՐՔԱԿԱՂՆ կամ ՍՆԿՏՈՐ է հռչակաւոր վանք Կիլիկիոյ, հանդէպ Սոյ եւ բացակայ մէկ ու կէս ժամու ի նրմանէ, այժմ է ի շարս աւերակաց:

2.

Ա Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ձեռ = 1479

ԿԱԶՄ հին արեւելեան, շախմատայ կաշէպաս: Նիկիթ Թուրք կակուղ եւ ողորկեալ: ԹՈՒՂԹԻ 264 կամ 528 էջք: Մեծնիթիկն 16,5x13 հարիւրերամեծ: Գիթ բոլորագիր, միջին մարտեթեալ եւ սեւ մեկան: ԳՐՈՒԹԻԿՆ երկսիւնակ 12,5x8,5 հրդ. սիւնակաց միջեւը եղած դասակ միջոցն է 1/2 հրդ. ՏՈՂԹ 22: ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ մարու պատուած է: ԽՈՐԱՆԻ Թուրք 4. Թղ. 2ա. 75ա. 125ա. 204ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻԲ մեծ ու փոքր նկարներ, Թուրք 204, բայց անարհեստ: ԶԱՐԴԱՆԻԲ եւ ԹՈՒՂԹԻԲ են մասեկիս ամէն զիտց սկզբնագրերն: ԳԼԵՍԻԲԻԲ են ի սրմաւ: ԴԱՍԵՐԳ Թղ. 74 եւ 124բ: ՅԵՆՏԱՆԱԿՐՈՒԹԻԿՆ Թղ. 73բ. Թղ. 203բ. Թղ. 263: ԺԱՄԱՆԿ գրուածն Ձեռ (=

1479): ԳԻԻԶ Սարգիս Արեղայ: ՏԵՂԻ գրուածն, անծանօթ: ՏԷՐ Ղազար ի վայելումն Կարապետ Քանանայի, յեսոյ Կարապետ ոմն: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻԿՆ, Մասեկիս սկիզբն եւ վերջն ալ մէյ մէկ Թղձեր դասակ են:

Մասեկիս է՝ ԱԻՆՏԱՐԱՆ:

- 1. Թղբ. 2ա — 73բ. Աւետարան Մատթէոսի:
2. Թղբ. 75ա — 124ա. Աւետարան Մարկոսի:

3. Թղբ. 125ա — 203բ. Աւետարան Ղուկասու:

4. Թղբ. 204ա — 262բ. Աւետարան Յովհաննու:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻԿՆ Ք

1. Թղ. 73բ. (Մասեկիս գրչեկ ի վերջն Մասթեոսի Աւետարանի). Սր Աւետարանչիս բարեխաւսութեամբ Քս Ած ողորմեա գրողիս սորա մեղաք զառածեալս սուս անուն Սարգ. Արդ. եւ ծնաւդին իմոյ: Քս Ած ողորմեա ի քո միւսանգամ գալստեանն սասցողի Սր Աւետարանչիս Ղազարի:

2. Թղ. 203բ. (Մասեկիս գրչեկ, ի վերջն Ղուկասու Աւետարանի). Տէր Յս ողորմեա սասցողի Սր Աւետարանչիս Ղազարի իւր ծնաւզացն:

3. Թղ. 263ա. (Մասեկիս գրչեկ, ի վերջն Յովհաննու Աւետարանի). Փառք... Փրկչին եւ յիշատակ գրչին անարժանի եւ մեղաւորի ամէն: Ի թվին Հայոց ՁԻԸ (= 1479), գրեցաւ Սր Աւետարանս ձեռամբ անարժան սուս Աւերդայի, յիշատակ Ղազարի եւ իւր ծնաւզացն:

ղին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, որ ըստացաւ զսա յիւր հալալ ընչից իւրոց, եւ ետ յիշատակ Կարապետ Քանանայի ի վայելումն անձին իւրոյ, յիշեցէք զեղբայր սորա զԵՏԻՂԵ եւ զիւր ծնաւզուն զհայրս զՊարոն Սողոմոն եւ զմայրն իւր եւ զայլ արեան մերձորսն (այսպէս): Դարձեալ աղաչեմ զձեզ ով սուրբ ընթերցաւ յիշեսլիք ի սր յաղաթս ձեր զՊարոն Ղազարե եւ զիւր զանարժան զՍարգիս անուն, աղաչեմ անմեղադիր լերուք աղալանաց սորա զի կար մեր այսչափ էր եւ ով զմեզ յիշէ Ած զինքն յիշէ յիւր արքայութիւն. ամէն:

4. Թղ. 263բ. (Այլ գրիչ). Փառք Փրկչին եւ յիշատակ Կարապետի ի թվին Հայոց ՁԶԲ (= 1523), եւ Կարապետս որ ըստացալ զԱւետարանս յիշատակ Ըսպակնչի եւ իւր ծնաւզին Տղայ պարոնի, եւ կողակցին իմոյ Դուրեկի իւր եւ զաւակին իմոյ Նուրեւորի, եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, որ ստացաւ զսա ի հալալ ընչից իւրոյ ի անձին իւրոյ, յիշեցէք զեղբայր սորա զԱւագ պարոնն եւ զզայլ արեան մերձաւորսն: Դարձեալ աղաչեմ զձեզ ով սր ընթերցող յիշեսլիք յաղաթս ձեր Ըսպակնչան եւ զիս անարժանս յիշեցէք եւ Ած զձեզ յիշէ յիւր արքայութիւն. ամէն:

3.

Ա Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ձեռ = 1499

ԿԱԶՄ հին արեւելեան, շախմատայ կաշէպաս եւ արտաքին երկու երեսներն արձաձապասուած: Նիկիթ փոքր ինչ զեղնագոյն Թուրք, ողորկեալ: ԹՈՒՂԹԻ 260 կամ 520 էջք: Մեծնիթիկն 17x13,5 հարիւրերամեծ: Գիթ բոլորագիր, միջին մարտեթեալ եւ սեւ մեկան: ԳՐՈՒԹԻԿՆ երկսիւնակ 13x9 հրդ. երկու սիւնակաց միջեւը եղած դասակ միջոցն է 1/2 հրդ. ՏՈՂԹ 22: ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ շաս լաւ եւ շաս մարու պատուած է: ՊԱՏԿԵՐԲ Թուրք 4. Թղ. 3բ. Մասթէոս. Թղ. 74բ. Մարկոս. Թղ. 124բ. Ղուկաս. եւ Թղ. 201բ. Յովհաննէս Աւետարանչիք: ԽՈՐԱՆԻ Թուրք Թուրք 4. Թղ. 4ա. Թղ. 75ա. Թղ. 125ա. Թղ. 202ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻԲ փոքր եւ մեծ նկարք եւ ծագկէնկաւք Թուրք 204: ԶԱՐԴԱՆԻԲ են ամէն զիտց սկզբնագրերն, եւ երբեմն գործածուած է ԹՈՒՂԹԻԲ կարճիւր եւ կապոյս: ԳԼԵՍԻԲԻԲ կարճու են: ԴԱՍԵՐԳ Թղ. 1ա — 2ա. Թղ. 120ա. Թղ. 258բ — 260բ: ՅԵՆՏԱՆԱԿՐՈՒԹԻԿՆ Թղ. 257բ. Թղ. 258ա, եւ արձամի վրայ: ԺԱՄԱՆԿ գրուածն Ձ եւ ԽԸ (= 1499):

ԳԻԻԶ անծանօթ: ՏԵՂԻ գրուածն ի Սուրբ քաղաքն երուսաղէմ ի Ս. Աթոն Տեառն եղբար: ՏԷՐ Յարապն, յեսոյ Պետրոս կրանաւոր, եւ այս Ս. Զոսուածածնայ եկեղեցին Կեսարիոյ: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻԿՆ Մասեկիս սկիզբն եւ վերջն երկուքական Մագաղաբեայ Թղձեր կան երկամագիր գրուած Ասուածաշունչի հասածք: (Տես ընդօրինակութիւն վարք):

Մասեկիս է՝ ԱԻՆՏԱՐԱՆ:

- 1. Թղբ. 2բ — 3ա. Յանկ եւ Նախաղորուծիւն Մատթէոսի:
2. Թղբ. 4ա — 72բ. Աւետարան Մատթէոսի:
3. Թղբ. 73ա — 74ա. Յանկ եւ Նախաղորուծիւն Մարկոսի:
4. Թղբ. 75ա — 122բ. Աւետարան Մարկոսի:

- 5. Թղթ. 123ա—124ա. Յանկ եւ Նախարրութիւն Ղուկասու:
- 6. Թղթ. 125ա—199բ. Աւետարան Ղուկասու:
- 7. Թղթ. 199բ—201ա. Յանկ եւ Նախարրութիւն Յովհաննու:
- 8. Թղթ. 202ա—257ա. Աւետարան Յովհաննու:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Բ

- 1. Թղ. 257բ. (Գլխաւոր Յիշատակարան). Փառք Փառաւորեալ Համադոյ եւ Միամական Սբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ յամենայն արարածոց ամէն: Արդ՝ գրեցաւ Ածային Սբ Աւետարանս, ի Սբ քաղաքն Երուսաղէմ, ի Սբ Աթոս Տն Եղբաւրն, որ այժմ է վանք Հայոց Ազգին, ընդ հովանաւ լայնանիւտ, հնորհայնց եւ գեղեցկարմար Սբ Յակովբայ Տաճարիս, եւ այլ Սբ Տնաւորնականացս որ կան ի Սբ Քաղաքս Երուսաղէմ, ի թուականութեանն Հայոց, Զ եւ ԽԸ (=1499) ամի: Ստացաւ զսա Քառասէր եւ երկիւղածն Այ Յարապն ի հալալ ապրանացն, եւ եզ յիշատակ իւր եւ կենակցին Խաթունիս ի գեղն Խանձառն, յիշատակ բարի հոգոյ իւրոց եւ ծընաւորաց իւրոց: Արդ՝ ազգչեմ զմանկունսց Սբ Եկեղեցոյ որք վայելէք յԱծային սեղանոցս, յիշեալիք ի սբ եւ ի մաքրափայլ յազաւթս ձեր առաջ գեղոյն Քսի զՅարապն եւ զիւրս կենակիցն եւ զծնաւորն իւր եւ զամենայն արեան մերձաւորս, եւ Ած ողորմի սասցէք եւ մեղաց թողութիւն ինդրիցէք, ամէն: Եւ ով ողորմի սա...: (քուղթ ինկած էր):
- 2. Թղ. 258ա. (Այլ գրիչ բոլորագիր): Փառք Միամական Սբ Երրորդութեանն ամէն. զվեր-

ջին կազմող Սբ Աւետարանիս Քառասէր եւ երկիւղածն Այ զՊետրոս կրաւնաւորն, որ ը(ս)տացաւ զսա ի հալալ արդեանց յիշատակ իւր եւ ծնաւորաց իւրոց, հաւրն Կարապետիս եւ մաւրն Ղիւնարիս, եւ Յովանիսիս եւ Կուզալանայիս եւ ամենայն արեան մերձաւորաց նորին եւ եզ յիշատակ ի դուռն Սբ Ածածնին, որ կարդան հանապազ եւ Ած ողորմի սան յիշատակին եւ կազմողին եւ գրողին ի թվին ՌԻ (=1571): Ի յայտ ամի Ազգն Թուրքաց գնաց զաւրաւքն ի Կիւրոս կղզոյն վրա:

3. (Արծարիւն վրայի յիշատակարանն է): Ընդ. արձաթապատ. Սբ. Աւետարանս. ընչիւք Մեկաստ Անայի գանձանակին. ի վախուռն եկղցւոյ Սբ Ածածնին. ի թվին ՌՃԻԵ (=1676) ամին. յիշատակ է Ածածնին Կենարեայ Կապաթովկին:

Մատենիս կողքի ներքին երեսներն գտնուած մագաղաթեայ թղթերէն ընդօրինակուած են հետեւեալ հատածք:

Մի երեք զարն ամենայն ներկիցեք որ ներկե գերկիր, միքե ասիցե կաւն ցբռուսն, զի կաս, զի ոչ գործես, չիք քո ձեռք, միքե ասիցե ստեղծուածն յստեղծիչ իւր թե ընդեր այսպես ըստեղ...:

Եւ ասե Տր ցՄովսէս ով ես բերսն մարդոյ կամ ով արար գիւռոյ եւ գնաւք, զախաւիսն եւ զկոյրն ոչ ապաքե ես Ած: Եւ արդ երբ եւ ես բացից զբերսն քո, եւ իտեղսն արարից զեզ գոր պարս իցե իսաւսեայ. եւ ասե աղաչեմ զեզ Տր առ քեզ ի ձեռն զայդ ով զար...:

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ժ Զ. Գ Ա Ր

ԿԱԶՄ արեւելեան, ասիական կաշէպաս, կազմի արտաքին երկու երեսներն արձաժապատուած են: Նիւթ թուղթ, կակուզ եւ փայլուն: Թուղթ 311 կամ 622 էջք: Մեծութիւն 18,5x13,5 հարիւրորդամէթր: Գիւր բոլորագիր, իւրս մարուր եւ սեւ մերան: Գրութիւն երկսիւնակ 10,5x8 հրդ. Սիւնակաց միջեր եղած դասարկ միջոցն է 1 հրդ. ՏՈՂԲ 21. ՀԱՅԳԱՄԱՐԻՔ մարուր պատուած է: ՊԱՏԿԵՐԲ Թուղթ 19: ԽՈՐԱՆԲ Թուղթ 14: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԳԲ Թուղթ 198. բաւական մեծակ նկարներ եւ ծաղկէնկարներ են: ԶԱՊԱՄԳԻՐԲ եւ ԹՈՉՆԱԳԻՐԲ են ամէն գիտց սկզբնագրերն: ԳԼԽԱԳԻՐԲ համակ ոսկի: ՊԱՏԱՐԿ Թղ. 1ա—2բ. Թղթ. 28. 115բ. 116ա. 167. 250, եւ պատկերաց առաջին էջերն: ՅԵՆՏԱԿԱՅԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան հաւանականագէս ԺԶ. դար: ԳԻԶՆ, ՏԵՂԻ գրութեան եւ ՏԵՂԻ անձանօթ: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ Մատենիս սկիզբն եւ վերջն երկուքական մագաղաթեայ Թղթեր կան եւրոպական գոթագիր գրով զըրուած: ք). 2որից Աւետարանաց առաջին նաեւ ամբողջ 19 պատկերաց Թղթերն մագաղաթեայ են:

Մատենիս Է՝ ԱԻՇՏԱՐԱՆ

- 1. Թղթ. 30ա. Աւետարան Մատթէոսի. սկիզբն. ԳԻՐԲ ԾՆՆ. զարդագրով են:
- 2. Թղթ. 113բ—115ա. Նախարրութիւն եւ Յանկ Մարկոսի:
- 3. Թղթ. 117ա. Աւետարան Մարկոսի. սկիզբն. ՍԿԻԶԲՆ զարդագրով:
- 4. Թղթ. 165բ—166բ. Նախարրութիւն եւ Յանկ Ղուկասու:
- 5. Թղթ. 169ա. Աւետարան Ղուկասու. սկիզբն. ԲՈՆԶԻ ԲԱ. զարդագրով:
- 6. Թղթ. 248բ—249բ. Յանկ եւ Նախարրութիւն Յովհաննու:

7. Թղթ. 252ա. Աւետարան Յովհաննու. սկիզբն. Ի ՍԿԶԲԱՆ. զարդագիր:

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Բ

- 1. Թղ. 3բ. Աւետարան Հրեշտակի:
- 2. Թղ. 4ա. Երկրպագութիւն Մոզուց:
- 3. Թղ. 5բ. Քառասնորեայ Գալուստան Բրիտանոսի ի Տաճարն:
- 4. Թղ. 6ա. Մկրտութիւն Բրիտանոսի:
- 5. Թղ. 7բ. Այլակերպութիւն Բրիտանոսի:
- 6. Թղ. 8ա. Յարութիւն Ղազարու:
- 7. Թղ. 9բ. Գալուստան յերուսաղէմ ի վերայ աւանակի:
- 8. Թղ. 10ա. Ընթրիք ի վերնատուն:
- 9. Թղ. 11բ. Ոստաւորաց:
- 10. Թղ. 12ա. Մատենութիւն Բրիտանոսի:
- 11. Թղ. 13բ. Սաչի ճանապարհ:
- 12. Թղ. 14ա. Սաչիութիւն Բրիտանոսի:
- 13. Թղ. 15բ. Ս. Յարութիւն Բրիտանոսի:
- 14. Թղ. 16բ. Գալուստ Հոգւոյն Սրբոյ:
- 15. Թղ. 17ա. Վերջին դատաստան:
- 16. Թղ. 29բ. Մատթէոս Աւետարանիչ:
- 17. Թղ. 116բ. Մարկոս Աւետարանիչ:
- 18. Թղ. 168բ. Ղուկաս Աւետարանիչ:
- 19. Թղ. 251բ. Յովհաննէս Աւետարանիչ:

Խ Ո Ր Ա Ն Բ

Թղթ. 18բ. եւ 19ա. Խորանք Եւսեբեայ, թուով 2: Թղթ. 20բ.—27ա. Խորանք համաձայնութեան, թուով 8: Թղ. 30ա. Խորան մեծ Եգիպտացիով. եւ Թղ. 117ա. Թղ. 169ա. Թղ. 252ա. նոյնպէս, թուով 4. Ընդ ամէն 14 խորանք:

Պատկերք, Խորանք, Լուսանցազարդք, Զարդագիրք եւ Թռչնագիրք գունաւոր են եւ ոսկեղօծ, ճաշակաւոր գեղարուեստք, ճարտար նկարչի գործ են եւ ունին վրձինի փափկութիւնք:

5.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ռ-Թ = 1561

ԿԱԶՄ արեւելեան Տախտակայ կաշէպատ : Նիւթ անողորկ սպիտակ թուղթ : ԹՊԻՂԹՔ 284 կամ 568 էջը : ՄեծՈՒԹԻԻՆ 19,5x14 հարիւրորդամէծր : ԿԻՐ բոլորագիր , մարուր եւ սեւ մեկան : ԿՐՈՒԹԻԻՆ երկսիւնակ 11x9 հրդմ : սիւնակաց միջեւը եղած դասարկ միջոցն է 1 հրդմ : ՏՈՂՔ 22 , ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ բաւական մարուր պահուած : ԽՈՒՄՆՔ Թուով 14 : Եւսերեայ : Համաձայնութեանց եւ չորից Աւետարանաց : ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ Թուով 200 : ՉԱՐԿԱԿԻՐՔ եւ ԹՈՉԱՄԻՐՔ են ամէն զվտոց սկզբնագրերն : ԿԻՍԳԻՐՔ կապոյտ եւ կարմրաւ են : ՅԵՇԱՍԱԳԱԿՐՈՒԹԻՆ Զորից Աւետարանաց վերջերն , եւ ԹՂ 283 զվտաւոր յիշատակարան : ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան Ռ-Թ (=1561) : ԿԻԻՉ Պօղոս Քահանայ Քասողանցի : ԵԱԳՈՂ Նոյնն : ՏԵՂԻ գրութեան , Կեսարիա Կապոյտկեցոց , ընդ հովանեաւ Ս . Աստուածամնայ եւ այլն : ՏԵՐ Պարոն Խուժուշան , վասն Ս . Աստուածամնայ եկեղեցոյն Կեսարիոյ : ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՆՔ , Խորանք , Եգերագարք , Չարագիրք եւ այլն կարմրաւ եւ կապոյտ են , սակայն անվարժ ձեւաց գործ :

Մասնակ է՝ ԱՒԵՏԱՐԱՆ

- 1. Յանկ եւ Նախադրութիւն Մատթէի , եւ Աւետարան Մատթէի :
- 2. Յանկ եւ Նախադրութիւն Մարկոսի , եւ Աւետարան Մարկոսի :
- 3. Յանկ եւ Նախադրութիւն Դուկասու , եւ Աւետարան Դուկասու :
- 4. Յանկ եւ Նախադրութիւն Յովհաննու , եւ Աւետարան Յովհաննու :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՆՔ

1. (Ի վերջն Մասքիոսի Աւետարանին գրեալ) . Պարուպեաիցդ որ հարց մեր եւ եղբարց , հողս եւ մոխիրս , Պաւղոս յանցաւորս , գրող սորա , եւ ծաղկաւղ , պաղատիմ , յիշել զմեզ մերախնովքն ի բարին Քս եւ Ած զձեզ յիշեցէ :

Մատթէոս մարդ վասն ցուցաւ , Չի զմարդկութիւն Տն սխաւ , ՅԱբրահամէ պատմել կարգաւ , եւ զոր արար մինչեւ յարեաւ :

2. (Ի վերջն Մարկոսի Աւետարանին գրեալ) . Իսկ Մարկոսի ասի առեւծ , Չի սիգածէմ է չէ զձուծ , Երազ յորայան ըմբռնէ բուծ , Նոյնպէս արար զբանս իւր խճուծ :

3. (Ի վերջն Դուկասու Աւետարանին գրեալ) . Այլ թէ զՂուկաս եզն գրեցին , Չի նա թիկամբ հերկէ զգեախն , Կրրկին անխանձ վասն պաղին , Նոյնպէս երկար են բանք սորին :

Զմեղապարտ ծառայից ծառայս զՊաւղոս յանցաւոր եղկելիս տարտամ եւ փըցուն զրիչս յիշեցէք ի Քս Ած :

4. (Ի վերջն Յովհաննու Աւետարանին գրեալ) . Իսկ Յովհաննէս արծուանման , Թռեաւ մտաւք անհատական , Առ ի պատմել զէական բան , Զանձառ էիցս հանրական (1) :

ԹՂ. 283. (Գրիսարոս յիշատակարան) . Փառք... զրեցաւ եւ ծաղկեցաւ եւ զարգարեցաւ Ածաբուր Սր Աւետարանս Քսի , ձեռամբ բազմամեզ եւ փժուռն անխմատ եւ անցաւոր գրչի Պաւղոսի Քասողանցոյ , ի ԹՎականին Հայոց ի յինն ՌԱ . (=1561) : Ի դաւառս Կեսարիա Կապոյտկեցոց ընդ հովանեաւ Սր Ածամնին , եւ Սրբոյն Սարգսի զաւրաւարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ Սրբոյն Մերկերիոսի զինաւորին , եւ այլ բազմաձաւաք սրբութեանց , ի յեպիսկոպոսութեան այսմ նաճանգիս Տ . Յովաննէս սրբաբանեալ Սրբեպիսկոպոսի : Ի յայսմ ժամանակին ցանկացող եղեալ Ածային Սր Աւետարանին ի բարի յարմատոց ծրնեալն եւ Ածային աւրհնութեամբ անեալն Պարոն Խուրչուշան , եւ ըստացաւ Սր Աւետարանս յիշատակ իւր եւ կողակցին իւրոյ Խարոն Մաւիկին եւ ծաւազայն նորին ի Աշխի Կարիպին եւ մաւրն Մառաշին եւ մեծ պապուն էշխիլին եւ կենակցին Սիրուսիսի , եւ Մարգարեին եւ Յիրուիշին , Խաւ . իկին : Դարձեալ եւ

(1) Ասանաւոր բանն բնագրին մէջ ուղղակի գրեալ էին :

եղին յիշատակ անջնջելի ի դուռն Սր Ածամնին , որ կարգան հանապազ եւ Ած ողորմի աւսն : Քահանայք եւ Սարկաւարունք խնամով պահեցէք , եւ դաստարակաւ բռնեցէք , զի եւ դուք անուցուք վարձս Քսէ Այ մերոյ : Դարձեալ լսեցէք Քահանայք եւ ժողովուրդք , որ չունի որ իշխանութիւն ոչ յիմոյն եւ ոչ յաւտարայն հանել զՍր Աւետարանս ի դրանէ Սր Ածամնին , կամ գրաւելով կամ ծախելով ջանայ , ինքն իւրատլքն ելոյէ յարքայութեանէն , եւ մասն եւ բաժին զՅուրայի եւ զխաչահանուայն ընկալցի , եւ խնամով պահաւորն աւրհնին յԱյ եւ ամենայն սրբոց , ամէն : Յիշեցէք ի Քս զուսուցիչն իմ ըզԱծասուր Մրչեցի եպս , որ բազում աշխատութեամբ մտուց եւ ուսոյց զիս ի գործս այս արհեստի , հատուցէ նմա Տր Ած զերկից արքայութիւնն եւ զանտրտում ուրախութիւն ամէն : Եսեւ զմարմնաւոր ծնաւդս իմ զհայրն իմ զԿոնստն եւ զմայրն իմ զՄակեդոն , եւ զմեծ մայրն իմ զՄակեդոն եւ զԵրոյն իմ զՓաշայն զիսոխեցեայն առ Քս եւ զԿենակիցն իմ զՄակեդոն եւ զԵսաւորս մանկուսն զԱրիզանն եւ զԲախարաւսն , զԿենդանիս եւ զանգուցեալս ի Քս Ած , եւ որ յիշէ յիշեալ լիցի առաջի Այ : Կրկին աղաչեմ Ած ողորմի ասացէք աներոյ իմոյ Միլիսոնին , որ աշխատեցաւ ի կոկիւն թղթիս , վարձս Այ առցէ . ամէն : Դարձեալ յիշեցէք ի Քս զԵղբարքն

իմ զՇիրիկն զՀազարյանն , եւ զգուսարն իմ զՏոմարս եւ ըզՄարգարեկն եւ զՍառան , եւ զԳեաւորս թոռն իմ զՀազարյանն եւ համարէն էշխիկն ննջեցելոցն հողոյն Ած ողորմի ասացէք եւ ինձ անցաւոր անարժան Պաւղոս Քահանայի , եւ որ զմեզ յիշատակէ միով Ած ողորմեալս , եւ ինքն յիշեալ լիցի առաջի դատաստանին Քսի . ամէն :

Ս . Աստուածամնայ եւ Ս . Սարգիս երկու եկեղեցիքն Կեսարիոյ , վեց դարու հնութիւն ունին թէեւ բազում անգամ նորոգեալ : ՅԱ տարի առաջ նոր շինուեցաւ ի Կեսարիա յանուն Ս . Լուսաւորայ Եկեղեցին , այժմ կան քաղաքիս մէջ երեք եկեղեցիք զմբէթաւոր եւ պայծառ , մանաւանդ Ս . Աստուածամնայ Մայր եկեղեցին , իւր մեծութեամբ եւ պայծառութեամբ յառաջնակարգ կը հանդիսանայ : Ս . Մերկերիոս վանք մըն էր՝ Կեսարիոյ արեւելակողմէն 1/3 ժամ հեռաւորութեամբ , այժմ աւերակ , որոյ միայն հիմքն կ'երեւին : Տարին անգամ մը , յիշեալ Սրբոյն տօնախմբութեան օրն , Կեսարիայէն եւ շրջակայ զիւղերէն բարեպաշտք ոմանք , բաւական բազմութեամբ , կուգան յուխտ եւ յերկրպագութիւն : Քահանայ մը կ'երթայ եւ համառօտակի աղօթք եւ մաղթանքներ եւս կը կատարէ :

6.

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ւ Ր Ք

Ռ-Թ = 1610 ԷՆ առաջ

ԿԱԶՄ արեւելեան , Տախտակայ կաշէպատ : Նիւթ թուղթ պինդ , ողորկեալ : ԹՈՒՂԹՔ 502 կամ 1004 էջը : ՄեծՈՒԹԻՆ 38x25 հարիւրորդամէծր : ԿԻՐ բոլորագիր , միջին մարուրութեամբ : ԿՐՈՒԹԻՆ երկսիւնակ , 30x17,5 հրդմ : Սիւնակաց միջեւը եղած դասարկ միջոցն է 1,5 հրդմ : ՏՈՂՔ 37 , ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ բաւական մարուր պահուած է : ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ են յկարք , ամէնորեայ յայտնաւորաց լուսանցրք : ՉԱՐԿԱԿԻՐՔ եւ ԹՈՉԱՄԻՐՔ են ամէն զվտոց սկզբնագրերն : ՎԵՐՆԱԿԻՐՔ եւ ԿԻՍԳԻՐՔ կարմրաւ են : ՅԵՇԱՍԱԳԱԿՐՈՒԹԻՆՔ բազմամիւ են , ամէնորեայ յայտնաւորքն յետոյ , մասնաւորապէս ԹՂ. 502ա . երկու հաս օտար գրչէն : Կիսաւոր յիշատակարան կը պակսի : ԺԱՄԱՆԱԿ Ռ-Թ (=1610)էն առաջ : ՏԵՐ Խօճայ Պապական

վասն Ս . Ածամնայ եկեղեցոյն Կեսարիոյ : ԿԻԻՉ եւ ՏԵՂԻ գրութեան անձանօթ :

Մասնակ է՝ ՑՍ.ՅԱՄԱՒՈՒՐՔ

Որ կը պարունակէ մեր Հայկական Տօնացոյցի համեմատ ամէն սրբոց վկայաբանութիւնքն եւ յիշատակութիւններն . բաց ի գրութեանց այս ու այն մասին եւ կտորին ընդարձակութեան : կամ համառօտութեանէ , կարգերն եւ այլն համեմատէ թիւ 7 Յայտնաւորքին հետ , Երեւ 52 :

ՅՈՒՅԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. Թղ. 502ա. (Այլ գրիչ բոլորագիր). Փառք... Արդ կապեցաւ վերջին կապս ի քաղաքս Կեսարիա ի դուռն Սբ Ածածնին եւ Սբ Սարգսի զինաւորին եւ որդւոյն նորա Մարտիրոսին, եւ Սբ Մերկերիոսի զինաւորին եւ այլ բազում հաւաքեալ սրբոցն. ի թվին ՌԾԹ (=1610), ձեռամբ եղկելի եւ թշուառական գերոյս սուտ անունն... (անունն փերուած էր) Քահանայիս, որ եմ մեղաւք ապականեալ: Եւ աղաչեմ զամենեւեանդ, որ լի բերանով Ածողորի ասէք Խօնայ Պաղպաւսիին, որ ըստացաւ զայս ճառս Մարտիրոսաց ի հալալ ընչից իւրոց եւ եղբ յիշատակ ի դուռն Սբ Ածածնին յիշատակ իւր եւ հաւրն Քոչակիին եւ մաւրն Չիլեկ, եւ կողակցին նորա Ըխրուսիին եւ Քուրվանիին եւ որդւոյն... (անունն մը սրբուած էր) Սզակարիին եւ առ Ած փոխեալ... (անունն մը եւս սրբուած էր) Սուրբան

լալայիին եւ զասերաց նորին եւ ամենայն աւրեան մերձաւորացն, հաւասար կարգացողաց եւ լսողաց եւ որ ասնն Ածողորմի:

2. Թղ. 502ա. (Այլ գրիչ նօսրագիր). Այս եղև ՌՄԼԵ (=1786) ամին ի Մարտի ԻԷ. Ես անպիտանս Անանողորունց իբրը տիրացու Մըկըրսիչ բեկըսեցի, ով որ այսքմ գերբս կարգայ, կամ ի հանդիպիք, յիշեցէք միով հարմեղայիւ ըզննջեցեալքն մեր եւ դուք յիշեալ լինիչիք ի Այ մերմէ, ամէն:

3. (Անեկօրեայ Յայտնաւորաց վերջերն այլ գրիչ, բոլորագիր). Որ ողորմի ստացողի զրոցս Պաղպաւսիին եւ ճնողաց նորին Քոչակիին եւ մաւրն Չիլեկ եւ ընտանեացն Քուրվանիին, Ըխրուսիին, Սզակարիին, Սուրբանիին, Լալայիին եւ կարգացողաց եւ այլն:

Սոյն վերջին յիշատակարանը գրեթէ մի եւ նոյն կերպիւ այսպէս կրկնուած են ամէն Յայտնաւորաց վերջերն:

7.

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ւ Ր Բ

ՌՃԷ = 1658

ԿԱԶՄ արեւելեան, շախսակեայ կարմիր կաշէպատ, երկու արտաքին երեսներն շնգական սեղերէն պղնձեայ զամերով զամուած են: Ենթի խոս Թուղթ, ողորկեալ, Թուղթի 512 կամ 1024 էջը: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ 39,5x26 հարիւրորդամէր: ԳԻԲ բոլորագիր, սեղ սեղ գրիչն կը փոխուի: ԳՐՈՒԹԻԻՆ երկսիւնակ, 30,5x18 հրով: Սիւնակաց միջեւ եղած դասարկ միջոցն է 1.5 հրով: ՏՈՂՔ 41 մինչ Թղ. 131բ. եւ 39 մինչեւ ցվերջ: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ շատ մարուր պահուած է: ՊԱՏԿԵՐՔ Թուով 2. ա) Թղ. 7բ. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կը մկրէ զՍ. Տրդատ եւ զպարագայն. բ) Թղ. 319բ. Ս. Յարուսիւնն Քրիստոսի: ԹՈՐԱՆՔ Թուով 3. հանդերձ մեծ եղերագործերով. Թղ. 8ա, 199պ, 320ա, ԼՈՒՍԱՆՅԱՂԱՐՔ են նկարք եւ զանազան սրբոց պատկերք, ամէնօրեայ Յայտնաւորաց լուսանցքը: ՉԱՐԴԱԳԻՐՔ եւ ԹՈՂԵԱԳԻՐՔ են ամէն գլխոց սկզբնաղբերն: ՊԱՏԱՐԿ Թղր. 7ա, 319ա, 512բ, եւ 3 Թուղթը սկիզբէն 2 վերջէն: Սկիզբի պարագ Թղթերուն կը խառնուէ այլ գրով, Յուցակ մը այրուրեանական կարգաւ անուանց Սրբոց, Տեղեաց, եւ այլն, որոյ մէջ նշանակուած է նաեւ սրբոյն տօնին օրը: Յուցակիս վերջն գրուած է. «Յանկա գրեցաւ ձեռամբ իմար Յովանէս գրչի, ի լաւ եւ յղնիր օրինակէ. զի գորս ինդրեացն փուծով գտցեն»: ՅՈՒՅԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

անձիւ բազմութեամբ, այն է՝ ամէնօրեայ Յայտնաւորներէ յետոյ, բայց կրկնութիւն են: Մասնաւորապէս Թղ. 6ա, եւ 510ա: ԺԱՄԱՆԿ Գրուածն ՌՃԷ (=1658): ԳՐԻՉ Թորոս ոմն: ԵԱՂԿՈՂ Յովանէս ոմն: ՏԵՂԻ Գրուածն Կեսարիա՝ ընդ հովանեաւ Ս. Աստուածածնի: ՏԷՐ Խուճայ Սրանդար:

Մասնաւոր է ՅԱՅՍՄԱԿՈՒՐՔ՝ որոյ մէջ կան սրբոց վկայարանութիւնք: Գլխաւոր հետեւեալ կարգաւ են.

- Ա. 1. Տօն Յովնաննու Կարապետին եւ Աթանազիոսեա Հայրապետին: 2. Տօն Շողակաթին իջման Միածին Բանին Այ ի Վազարշապատ քաղաքի: 3. Տօն է փոխման Ամէնօրեանեայ Ս. Ածածնին: 4. Յիշատակ Պատկերին Քրիստոսի որ ի Դաստառակին: 5. Տեանն Ս. Առաքելոյն Թուճայի: 6. Գիւտ գօտոյ Ս. Ածածնին: 7. Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն: 8. Տօն Ծննդեան Ս. Ածածնայ: 9. Նաւակաթիք Ս. Խաչի: 10. Խաչվերաց: 11. Յիշատակ վարուց Ս. Հյսպին Իսահակայ եւ Ս. Վրպոյն Մեսրոպայ: 12. Գիւտ նշխարաց Ս. Գրիգորի Լուսաւորչի: 13. Վարք Ս. Նօրն մերոյ Մաշտոց

Ե Ր Կ Ո Ւ Բ Օ Ս Ք

Մեր տոնմային աղբասիկ պատմութեան աննշան ծանայութիւն մը մասուցանելու համար, «ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ Ի ԹՈՒՐԲԻԱ» անուն աշխատարարութեան Ա. Տեսրի հրատարակութեամբ, թէեւ նիւթապէս առ այժմ վնասուած, այլ սակայն աչի առաջ ունենալով նորա բարոյական շահն եւ օգտակարութիւնն, եւ միւս կողմէն բանասէր ու հնասէր բարեկամաց խախտոյս եւ ֆաշայութիւնն, այդ նիւթական վնասուց առջեւ անհրաժեշտ, անաւափի ՚ի լոյս կ'ընծայեմք Բ. Տեսրն եւս, յաւելլով միանգամայն, թէ՛ յաջորդ Տեսրերն պարբերաբար պիտի հրատարակեմք, եթէ մեր կամէն անկախ պատճառներ յառաջ չը գան:

Յիրաւի՝ ներկայ Տեսրն եւս իւր մէջ կը պարունակէ եկեղեցական Մասեանք, ինչպէս պիտի երևին, բայց հա՛րկ է միանգամ եւեթ ըսել թէ՛ իւրաքանչիւր Հայերէն Ձեռագիր, թէ՛ եկեղեցական եւ թէ՛ պատմական, ունին իրենց առանձին նշանակութիւնն եւ շահեկանութիւնը, մինչեւ իսկ այդ Ձեռագիրք ֆայտայուած եւ ցրիւ քրքերով մնացած լինին:

Մեր կողմէն, այսչափ ինչ խօսելէն յետոյ, իւր կարեւորութեանը նկատմամբ, պատիւ ունիմք եւ հարկ կը համարիմք զարգարել այս էջերն նամակաւ մը, զոր հաճած էր ուղղել մեզ, մեր Ա. Տեսրի հրատարակութեան առթիւ, 1892 Հոկտեմբեր 27ին, ներհուն մասնագէտ եւ հմուտ հնագէտ, Գեորգ. Տ. Սուխաս Վրդ. Պարոնեան՝ Քարոզիչ Մանչէտրի:

«Գերապատիւ Վարդապետ»

Ընդունեցայ ի ժամանակին Ձեր առ իս յղած նուէրն՝ Ձեր աշխատարարութեանն եւ առ իս օրինակ մը ընծայելով: Ձեր այդ ազնուախիտ մեծարանքն եւ պատիւ անկեղծ շնորհակալեաց պարտք կը դնէ իմ վերայ, զոր կը փութամ անա կատարել ամենայն հանութեամբ յետ զայդ երկն ծայր ի ծայրէ աչքէ անցունելու: Սիրով կատարեցի զայդ ընթերցումն, քանզի եւ ի բնէ հնախօսականաց սիրող եմ, եւ առաւել Գրչագրաց, եւ ես ի բազում ամաց յետ յերոպա գտնուելով, առիթներ ունեցած եմ եթէ ի Գաղղիա եւ եթէ յԱնգղիա եւ այլուր, հարիւրաւոր Հայերէն Ձեռագիրներու հանդիպիլ, եւ ի նոցանէ մեծազոյն մասը ցանկել այլ եւ այլ գրասանց համար, յորոց մին, Օֆոֆորսիքը, այժմ ընդ մամլով է, թէպէտ Անգղիաէն:

Ձեր աշխատարարութիւնը հրատարակութեան տարւոյն փորձն, զուշակելով մանաւանդ անոր բիւր դժուարութիւնները, ամենայն զովեսից եւ խախտուանաց արժանի է, զի ոչ միայն բանասիրութիւնը կ'օգտուի, այլ եւ կ'օգտուին նոյն իսկ Ձեռագիրք, իբր ի կորսեցնէ գրեմք պահպանելու ազգու միջոց մը ռամկին աչքէն: Տա՛ր Աստուած որ յաշողեմք Ձեր խոսուցած եւ պատրաստ միւս հասրներն ալ նետեցնէ հրատարակել:

Ի նախաբանին հրաւեր կը կարգաւ բանասիրաց, որ եթէ դիտողութիւն մը ընեն պատրաստ էք ընդունիլ զայն ամենայն հանութեամբ: Փափաքեցի էր ինձ գէթ յայցմ մասին օգտակար լինել Ձեզ, բայց Ձեր խղճամիտ եւ ուշագիւր աշխատարարութեան սեպի տուած չէ այդպիսի գէթ նշանաւոր առթի մը: Ինչպէս ըսի ի վեր անոր, շատ Ձեռագիրներ ցանկած եմ եւ ես,

բայց իմ ցանկերոյս ձեռք հեղի նման չէ Ձերինին ինչպէս նաեւ Վեննականին, քէպէտե զանազանութիւնն մեծ չը համարուի: Այդ արքեպիսկոպոսական պատճառն ալ գլխաւորապէս այն է որ Եւրոպացոց համար շարադրուած են իմքս, որք ընդհանրապէս Հայերէն բնագիրը չեն կարող ընթերցուիլ, պէտք եղած է նոցա համար աւելի պատմական ձեւ տալ, եւ Յիւստակարաններուն աւելի ժամանակագրական կարգը դիտել:

Յիւստակարանաց վրայ ընկնելով խօսքս, յիշեմ աստ քերեւ անդրադարձութիւն մը զոր ըրի զՁեր գործն ընթերցելոյս ժամանակ. այն է որ խորհուրդ կուտայի Յիւստակարանաց եւ որ եւ է բնագիր հասուածոց մէջ յաւելուածներ չընել փակագիրներ եւ գծիկներ մտնուցելով, քէեւ կը հասկանամ որ ընթերցողին բացայայտութիւն տալու համար է, բայց աստ տեղ ես ինքն կարող չեղէ քաջ իմանալ թէ այդ փակագրեալք հրատարակչի՞ն խօսքն է թէ բնագրին: Կրնայ անկասկածելի առիթներու մէջ միայն այդ փակագրի՞ք գործածուիլ, զոր օրինակ՝ Հայոց բուականաց առջեւ դնել Փրկչական համապատասխանը, (այսպէս) բառը, կամ (հերոսած) եւ այլն բնէ: Չայլս ի ներքոյ ծանօթաբանելն լաւագոյն բուի ինձ...:

Իստեղ կան մասնաւոր դիտելիքներ Աւետարանաց, Շարականաց, Ճառոց, եւ այդ կարգի Մատենից վրայ, զորս լաւ կ'ըլլար որ ցանկող մը նշանակէ իւր ցանկին մէջ, այնպիսի դիտողութիւններ, յորմէ հնախօսութիւնն եւ եկեղեցական պատմութիւնն եւ այլն կրնան օգտուիլ իւրաքանչիւր Ձեռագրի նկատմամբ, կը դիտեմ որ յայդմ նաեւ Վեննական հրատարակութիւնն զանցառութիւններ կ'ընէ: Չայնս մի առ մի բացատրել աստ երկար լինի, բայց կարելի է իբր ընդհանուր կանոն առնուիլ զայս գործնական կանոնը որ պէտք է այդպիսի Գրչագիրները գիտնական եւ խնամով եղած սպագրութեանց, եւ կամ նշանաւոր ճիշտ Գրչագրաց հետ բարդատեղով, գտնուած էական արքեպիսկոպոսական նշանակել:

Կրկնելով զիմ ընդհանրապէս եւ զանկեղծ դրուատիս Ձեր գեղեցիկ եւ օգտակար աշխատութեան համար, եւ միանգամայն ի արեւ յաջողութիւն մաղթելով ձեռնարկութեանդ, մնամ խորին յարգանքօքս եւ սիրոյ ողջունիլ:

Ձերում Գերապատուութեանդ
Աղօթակից եւ եղբայրակից ի Տեր
ՍՏԻՒՅԱԿ ՎԱՐԳՍՊԵՏ ՊԱԼԵԱՆ:

* * *

Հրատարակու յայտնելով մեր խորին ընդհանրապատուութիւնն առ Նորին Գերապատուութիւնն, կ'ընդունիմք իրեն դիտողութիւններն հանուրեամբ, եւ կը խոստանամք յառաջակային, յաջորդ Տեսերուն մէջ, որք կարելու Ձեռագիր մասեանս կը պարունակեն, հետեւիլ այն ուղղութեան, որպէս կը գծէ Գերապատու Հայրն:

Առաջնորդ Հայոց Կեսարիոյ
ՏՐԻՒՍՏ ՎԱՐԳՍՊԵՏ ՊԱԼԵԱՆ:

Վարդապետի: 14. Եփեսոսի Ս. Ժողովոյն: 15. Յովնու Ոսկերեւանի: 16. Որդոց եւ թոռանց Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին: 17. Ս. Յակոբայ Մծբնայ Հյարօնի: 18. Յիշատակ Առաքելոցն Պարոսի եւ Պողոսի: 19. Տօն Մարտիկան եւ Յայտնութեան Տն մերոց: 20. Տօն Վարդայ Ս. Խաչին: Եւ այլն:

Մեր յիշած սոյն կտորներն գլխաւոր վիպութեանց մի մասն են, բայց ի սուրբանէ Մատենիս մէջ կան, մեր Հայկական Տօնացոցն համեմատ ամէն Սըրբոց վիպութիւնքն եւ յիշատակագրութիւնք, ինչպէս կը գտնուին ամէն Յայտնաւորաց մէջ: Սակայն յայտնի է, որ ձեռագիր Յայտնաւորք իրարու չեն նըմանիր այս եւ այն կտորի նկատմամբ, որ միոյն մէջ ընդարձակն միւսին մէջ համառօտ կ'ըլլայ: Ոմանք Յայտնաւորք եւս շատ աւելի յաւելուածներ կ'ունենան ճոխացուցուած, ինչպէս նոյն կարգէն է մեր սոյն Յայտնաւորք մասնաւորն, զորս Հուզեցիներ նշանակել չը խըճողելու համար: Համեմատե՛ Աս, Գրքչէհրի Ս. Գէորգ Եկեղեցոյ սեփական թիւ 2 Յայտնաւորքին հետ: Երես 65:

Բ. Հետեւեալք եւս կան.

1. Թղ. 10ա. Պատմութիւն Շիրարայ:
2. Թղ. 16բ. Յիշատակ անկար պատմուածնին Քսի:
3. Թղ. 58ա. Յիշատակ է կատարելոց Յունաց. ի Թովին Հայոց ՄԿ (= 811):
4. Թղ. 108ա. Պատմաւ յաղագս երկնայնոց դասուցն, թէ որպիսիք են փառաբանութիւնք նոցա, եւ թէ ո՞րք են առաջինք, միջինք եւ վերջինք: Սկիզբն. Իսկական էութիւնն եւ գերաբուն Աստուածութիւնն:
5. Թղ. 109ա. Տեառն Ներսէսի ասացեալ մաղմանք առ Հրեշտակապետն: ՔՍկիզբն. Արդ պաղատիմք առ հոգեղէնադ:
6. Թղ. 132ա. Կրեւ գրոյն Հայոց ի Բալու: Սկիզբն. Ս. Վարդապետն եւ ըսքանչելի ալրն Այ ճգնաւորն Մերոց:
7. Թղ. 133ա. Ողբանք... ասացեալ Մեծին Մովսէսի բերթողի:
8. Թղ. 187ա. Խրատ Թաթուլի առ աշակերտն իւր զԹումաս...: Սկիզբն. Որդեակ իմ Թումաս, այսօր կոչեաց զքեզ:

9. Թղ. 196բ. Պատմաւ ճրագալուցի Ծննդեան և Յայտնութեան Քի Սյ: Սկիզբն. Խորհուրդ աւուր ճրագալուցիս յոյժ գեղեցիկ է:

Տես նաեւ բոլոր ութօրէքն.

10. Թղ. 319բ. Սրբոյն Եղիշէի Հայոց Վարդապետի ասացեալ ի հրաշափառ Յարութեանն Փրկչին Յի: Սկիզբն. Կանխագոյն Մարիամ Մագժաղեանցին:

11. Թղ. 354բ. Տեսիլ Սբ Վարդապետին Յովնանու Գառնեցոյն:

12. Թղ. 419ա. Յիշատակ կատարելոցն Հայոց. Թովին ԳՃԿ: (= 1018):

13. Թղ. 493ա. Պատմութիւն Յովասափու և Բարդամա ճգնաւորին:

Սոյն պատմութեան վերջը գրուած է:

Ես Աստուած մեղաւոր ծառայս Այ բարձր աշխատութեամբ եւ ջանիւ փոքր ի շահե ծայրափայ արարեալ բարգնակեցի զայս ի Հայ բարբառ, ձեռամբ իշխանի միոյ պատուաւորի:

14. Թղ. 505ա. Պատմութիւն նախահարցն սրբոց Աղամայ և որդոցն և Թոռանց նորին:

Սոյն պատմութեան վերջն ալ գրուած է Չպատմութիւնն նախահարցն կարգայ յաւուր կիրակէի եւ զմարտան գծողս յիշեայ, եւ յայլ օրինակաց ի յետեւ Հրեշտակապետացն է գրած զպատմութիւնն:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Բ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

1. Թղ. 6բ. Չժողովոյ եւ զկազմող սրբոյ տառիս զհող եւ զփոշի Յովանես նուաստ եւ վատթար գրիչս յիշեցէք ի Քս որ աշխատեցայ ի սուրբ տառս, զի Գ. խորանքն ընդգլխակայ պատկերքն (այսպէս), եւ զայլ(1) անօրինական տեղիքն ցրուապատկերքն ըստ կարեաց մերոց զարդարեցաք զտառս. աղաչեմ եւ սր դարչապարաց ձերոց մաղթեմ մոխրամածեալ երեսօք յիշեցէք ի քաղցր եւ ողորմած Քս Աճն որ ծովակնյա եւ անհուն մեղաց մերոց թողութիւն չորհեցէ, որ ի ձեզ եւ ի մեզ գլխանս Աճ քաղցրացի ի միւսանպատ զալլատեանն իւրում, ամէն: Հայր մեր որ յերկնս: Թովին ՌՃԷ (= 1658):

2. թղ. 510ա. (Գլխաւոր Յիշատակարան).
 Փառք... Արդ պատուական եւ Ածասէր եւ
 բարեմիտ խոնարհ Ազակարե, եւ ստացաւ
 ըզմարգարտաշառ տառս զայս եւ զանազիկ մե-
 ծութիւնս, զպայծառութիւնս մանկանց Ար Ե-
 կեղեցեայ: Եւ ես Թորոս գրեիս, տեսի զեռա-
 փափաք սէր սորս, զոր ունէր հետ սր գրոցս.
 եւ ի ձեռն արկեալ գրեցի ըստ իմում տկարու-
 թեանս եւ ըստ Այ յաջողութեանն յաւարտ
 ամի զԱր Գիրքս որ կոչի ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐԻ. որ
 ունի հաւաքեալ ի յինքեան, զճառս տէրու-
 նական տօնից եւ պատմութիւնս...: Եւ եղև
 պրաւորութիւնս գրոցս ի ՌՃԷ (=1658) թուա-
 կանին Հայոց, ի լաւ եւ յինտիր օրինակէ, որ
 ասի ՄԵՐԻՅՆ, եւ այլ աւելի քան գնոցայն,
 զի շատ նոր վրայք աստ գրեցան եւ հարստա-
 ցաւ զիրքս այս քան զայն, ընդ հովանեաւ Ար
 Եկեղեցոյս, որ անուամբ կոչի Ար Ածածին.
 Ի Հայրապետութեան Տեանն Սալասուր Կա-
 րողիկոսի, եւ յԱռաջնորդութիւն առաքելա-
 շնորհ Արհերջանիկ Բաբունապետին մերոյ Գրի-
 գոր Վարդապետին: Արդ որ հանդիպիք սր գր-
 րոցս կարգաւով կամ օրինակեալ յիշեցէք ի սր
 աղօթս ձեր, զվերոյիշեալ ստացող սր գրոցս
 ըզՄանրարե եւ զճնորդս իւր Էմպիլե եւ ըզ
 Եանանայն, եւ զամուսինն իւր զՊանարե եւ
 զեղբայրն իւր զԳրիգորե եւ զորդին Սիմա-
 շոնե, եւ քեռն իւրոյ Եանգասիլե եւ կրկին
 քեռն իւրոյ Եանաւորքանիլե եւ փեսային իւրոյ

Սարգսիլե եւ մեծ պապուն Ածասուրիլե եւ
 պապօրն Հերիխայիլե եւ քեռ պապուն Սեանիլե
 եւ քեռ մօրն իւրոյ Աւարիլե, եւ մօրն քեռն
 իւրոյ Ղաւտիլե եւ որդւոյն Էսիայիլե եւ հօր
 եղբայրն Փոլասիլե, եւ Սուճայ Ազանգարին
 զստերացն Մարիամիլե եւ Ղեւնարիլե եւ որդ-
 ւոյն Սալասուրիլե եւ զքանչիյն Ոսկեհասիլե,
 եւ հօր եղբօր որդւոյն Ածասուրիլե եւ զամե-
 նայն ազգայինս իւր զկենդանիս եւ զճանգու-
 ցեալսն, եւ լի բերանով Ած ողորմի ասացէք
 բարինոցի Ազանգարին եւ իւրոցն ամէնին, որք
 յիշատակեցան աստ, եւ Ած ձեզ ողորմեցի,
 ամէն...: Չունի սք իշխանութիւն թէ՛ որդի
 թէ՛ ազգական եւ ամենայն սք որ հանել ջա-
 նայ զգիրքս ի գրանէ Ար Եկեղեցոյս Ածած-
 նայ, ներքեւ կապանաց եւ անիծից է, եւ
 զմանն Յուդայի եւ զԿայէնի առցէ, եւ լաւ
 պահողքն օրհնին ի յԱյ եւ ի սրբոց նորա. ա-
 մէն:

3. (Ամեկ օրեայ Յայտնարութեան յեռոյ).
 Որ ողորմի ստացողի գրոցս Ազակարիլե եւ
 կենակցին Պանարիլե եւ ճնորդայն Էմպիլիլե
 եւ Եանանայիլե եւ եղբօրն Գրիգորիլե եւ
 որդւոյն Սիմաւորիլե եւ ընթերցողին:

Ասանց տարբերութեան այսպէս
 կրկնութիւնք են, այս վերջին յիշա-
 տակագրութիւնս, ամէն Յայտնարքի
 վերջերն:

8.

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ւ Ր Բ

ՌՃԷ = 1683

ԿԱԶՄ արեւելեան, շախմատայ կաշէպոս. եր-
 կու արտաքին երեսներն հինգ սեղերէն զամուսն են
 պղնձեայ հնգական զամուսնով. նիւթ թուղթ մարու
 եւ ողորկեալ, ԹՈՒՐԹԻ 524 կամ 1048 էջք: Մեծութի-
 թիւն 38,5x25,5 հարկուորդամէթ: Գիր բոլորագիր,
 մարու եւ սեւ մեկան: Գրութիւն երկփեմակ 30x17
 հրդմ. Սիւնսկաց միջեւը եղած դասարկ միջոցն է 1,5
 հրդմ: ՏՈՂԲ 38: ՀԱՆԳԱՄԱՆԲ բաւականաչափ մա-
 րու պահուած է: ԼՈՒՍՆՅԱԶԱՐԻՆԻ նկարք են ամէն-
 օրեայ Յայտնարութեան սկիզբի լուսանկարք: ԹՈՒՐԹԻ
 ԳԻՐԻ են ամէն գլխոց սկզբնագրերն, եւ ուղղակի
 տղն կարեաւ: ՅԻՇԱՏԱԿԱՒՈՒԹԻՒՆԻՐ բազմամիւ են
 ամէնօրեայ Յայտնարութեան վերջերն, եւ մասնաւորա-
 պէս թղ. 524բ: ԺԱՄԱՆԿ գրութեան ՌՃԷ (=1683):

ԳԻՐԻ 3ովսէփ Երէց: Տեղի գրութեան կեսարիա ի
 զիւղաքաղաքն Յերաւոյ ի զուսն Ս. Սեփաննոսի
 եւ այլն: Տէ՛ր Տէ՛ր Մինաս Բանանայ, յեռոյ Ս. Ածած-
 նայ Եկեղեցին կեսարիոյ:

Մասնաւոր Ե՛ ԵԱՅՍՄԱՒՈՒՐԻ

Որ կը պարունակէ մեր հայկական Տօ-
 նացոյցի համեմատ ամէն սրբոց վկայաբա-
 նութիւնքն. բաց ի գրութեանց համառօ-
 տութենէ և կամ ընդարձակութիւններէ,
 կարգերն համեմատէ Թիւ 7 Յայտնարք-
 քին հետ:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

1. թղ. 524բ. (Գլխաւոր յիշատակարան).
 Փառք... Արդ գրեցաւ սա ձեռամբ մեղա-
 պարս եւ անարժան եւ անպիտան եւ փրցուն
 գրչի Յովսէփ Երէց անցաւորի, ի թուակա-
 նութեանս Հայոց ՌՃԷԻ (=1683) ամին, ի
 մայրաքաղաքն Կեսարիոյ, ի գիւղաքաղաքս որ
 կոչի Յեւթապոյ ի զուսն Սրբոյն Ստեփաննոսի
 Նախավկային եւ Սրբոյն Սարգսի եւ Սրբոյն
 Գէորգայ զօրավարայն, եւ այլ համօրէն ասա
 հաւաքեալ սրբոցն: Արդ գրեցաւ լուսազարդ
 մատենան Ածային որ կոչի ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐԻՔ,
 ի լաւ եւ յինտիր օրինակէ, զոր առեալ զնոյն
 օրինակեցի զսա, ի Հայրապետութեան Տեանն
 Եղիազար Կարողիկոսիլե ամենայն հայոց, եւ
 ի յԱռաջնորդութեան այսմ նահանգիս Գրիգոր
 քաջ Բաբունապետին եւ Արհիպիսկոպոսին
 եւ Ածարան Վարդապետի: Արդ աղաչեմ
 զամենայն դասս քահանայից որք հանդիպիք
 յայսմ լուսազարդ մատենին, յիշեալք ի մաք-
 րափաղ յաղօթս ձեր զվերոյգրեալ զՅովսէփ
 Երէցս եւ զսրբանունեղ զՏեղ Միւսան եւ
 զամենայն արեան մերձաւորսն: Դարձեալ
 յիշեալք ի մաքրափաղ յաղօթս ձեր զՏեղ
 Ներսէս Վարդապետի որ բազում աշխատու-
 թեամբ ուսոյց արուեստս նոսարութեան ինձ
 անարժանիս Յովսէփայ: Դարձեալ աղաչեմ
 յիշել ի յաղօթս ձեր զանարժան եւ զանիմաստ
 գրչս եւ զճնորդ իմ Գրիգորե եւ զմայրն իմ
 Հեղինէ...: Ո՛ր սք կարգայք կամ օրինակէք
 մեղաց թողութիւն ինզրեցէք ի Քսէ Այ. մե-

րոյ զի եւ զուր գալիք ողորմութիւնս յամե-
 նաւաս պարգեւողէն Քի Այ եւ որ յիշէ յիշ-
 եալ լիցի անեղ տանին Քի. ամէն: Հայր մեր
 որ յերկինս...: (Այլ գրիչ, դարձեալ բոլոր-
 րակի) Յիշատակէ Յայտնարքս ի զուսն
 Ս. Ածածնայ Կեսարիա որ է Մածակ, եւ չունի
 սք իշխանութիւն հանել զսա ի գրանէ Ս. Տա-
 ճարիս, եւ թէ սք յանդիմ մասն եւ բաժին
 զՅուդայի եւ զխաչահանութեանս առցէ, եւ խը-
 նամով պահողքն աւրհնին յԱյ եւ յամենայն
 սրբոց նորա:

2. (Ամեկօրեայ Յայտնարութեան վերջն).
 Ստացողի գրոցս Տեղ Միւսանիլե եւ ճնորդայն
 Կարապետիլե եւ Եարիաքունիլե, եւ կողակ-
 ցին Մարգրիտիլե, եւ եղբայրն Յակոբիլե, եւ
 Արարիանիլե, եւ քրեւրն Աննայիլե, եւ մե-
 զաւոր գրչիս, եւ կարգացողաց եւ լսողաց:

Կեսարիոյ Էֆ. քերէ եւ կամ Յեւթապոյ
 գիւղաքաղաքն, որ տասն վայրկեանի չափ
 հեռաւորութիւն ունի Ս. Կարապետի հոչա-
 կաւոր վանքէն, շինուած է ձորի մը մէջ
 տարածուելով լեռան երկու կողերուն վրայ
 եւս: Կը բաղկանայ 850 տուներէ, որոց
 200 տունն թուրք եւ մնացեալք Հայ են:
 Ս. Եկեղեցին՝ որ շինուած է յանուն Ս. ըմ-
 սեփաննոսի, հոյակապ, գեղեցիկաչէն եւ
 պայծառ է գմբէթաւոր: Ս. Գէորգ եւ Ս.
 Սարգիս Եկեղեցիք, որք կը յիշուին թէ՛
 յիշատակարանին մէջ, բայց սոցա տեղերն
 անգամ անձանօթ են այժմ:

9.

Յ Ա Յ Ս Մ Ա Ի Ո Ւ Ր Բ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՏՈՐԷ ԲԱՂԿԱՅԵԱԼ

ԺԷ ԴԱՐ

ԿԱԶՄ արեւելեան շախմատայ կաշէպոս: Նիւթ
 թուղթ, պինդ եւ անողորկ: Գիր բոլորագիր,
 միջին մարութեամբ եւ սեւ մեկան, Գրութիւն երկփեմակ:
 ՀԱՆԳԱՄԱՆԲ բայրալուած, խՈՐԱՆԲ թուով 3: ԼՈՒ-
 ՍՆՅԱԶԱՐԻՆԻ են նկարք, ամէնօրեայ Յայտնարութեան
 եզերքն: ԶԱՂԱԳԻՐԻԲ եւ ԹՈՒՐԹԻՐԻԲ են ամէն գլխոց
 սկզբնագրերն, ՎԵՆԱԳԻՐԻԲ եւ ԳԻՐԻՐԻԲ կարմաւ
 են: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻՐ. Սոյն երկու հասօրէ բաղկացեալ

Յայտնարութեան մասենից առաջին անգամ կազմն քայ-
 րայուած եւ երկրորդ անգամ կազմուելու ժամանակ
 անգիտութեամբ (Թուի թէ օտար մը կազմած է) Թըղ-
 թերն բոլորովին խառն ի խառն դրուած են, որով
 օրերն եւ սեղերն զխոսովն շփոթուած: Սոյն վեր-
 ջին կազմն ալ գրեթէ քայրայուած ըլլալուն, եր-
 կարօրէն նկարագրել հարկ չը համարեցինք սոյն Մա-
 տեանն:

10.

Ճ Ա Շ Ո Ց

ՌՃԺԳ = 1664

ԿԱԶՄ արեւելեան, սախակեայ կաշէպաս : Երկթ թուղթ սպիտակ : ԹՈՒՂԹՔ 410 կամ 820 էջք : Մեծութիւն 38x28 հարբերողամէծր : ԳԻՐ բոլորագիր, միջին մաքրութեամբ մինչեւ թաշի կանոնն, յետ այնորիկ գրիչն կը փոխուի ոչ այնչափ մաքուր : ԳՐՈՒԹԻՒՆ երկսիւնակ 31x20 հրով : Սիւնակաց միջեւը եղած դասարկ միջոցն է 1 1/4 հրով : ՏՈՂՔ 36 : ՀԱՆՔԱՄԱՆՔ Թղթերն մաքուր մնացած են, բայց կազմն քայքայուելու վրայ է : ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴՔ ամէն գլխաւոր բաժանմանց սկիզբի լուսանցքը, զեղեցիկ եւ ճաշակաւոր շինուած են : ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ եւ ԹՈՒՂԵՆԳԻՐՔ յաճախ են : ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ եւ ԳԼԽԱԳԻՐՔ կարմուռ են, սեղ սեղ ալ կապոյտ : ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ. 409 : ԺԱՄԱՆԱԿ գրուածն ՌՃԺԳ (=1664) : ԳՐԻՉՔ երկու Յովհաննէս երէցք : ՏԵՂԻ գրուածն, յերկիրն Գերմանիոյ ի գիւղաքաղաքն Զէյթուն ընդ հովանեալ Ս. Սարգսի զօրավարին : ՏԵՐ մասենիս, Կեսարացի Մահեստի Յովանէս : յիշատակ Ս. Ածածնայ Եկեղեց. ւոյն Կեսարիոյ : ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ, Մասենիս վերջէն Թուղթ մը դասարկ է ինչպէս նաեւ սկիզբէն :

Մասնագէտ է՝ ՃԱՇՈՑ :

Որոյ մէջ կան տարւոյն ամէն օրուան Պատարագի ընթերցուածք եւ Աւետարանք կարգաւ, իւրաքանչիւր օրուան ընթերցուածոց սկիզբն տեղեկութիւնք կան վերնագիրներով որոնք կարմիր մելանաւ գրուած են : Եւ ի մասնաւորի հետեւեալը՝

1. Կանոն ի մեծի աւուր ճրագալուցի...
2. Կանոն Ս. Մննդեան եւ Յայտնութեան Տն մերոյ :
3. Կանոն Տեառն ընդ առաջի :
4. Կանոն Ս. Չատկի :
5. Կանոն Պէնտէկուստէի (Հոգեգալուստ) :
6. Կանոն Պայծառակերպութեան :
7. Կանոն Խաչվերացի. եւ այլն :

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Թղ. 409. (Գլխաւոր յիշատակարան) - Փառք... որ եւ տեսեալ ըզպայծառութիւն, եւ զանձողոսցիկի փարթաւութիւն Ածայն գան-

ձիս, եւ լուսազարդ անմահութիւն Սր Բուրաստանիս, յոգնատենչ ըղձիւք բաղձացեալ ինքնայօժար կամօք եռափափաք եւ ըղձալի սիրով եւ տենչամբ օրաի, ցանկացող եղեւ երանելի այրն Կեսարացի Մահատի Յովանէսն, եւ ետ գրել զսուրբ տառս, զի ստացաւ զանձ անձողոսցիկի, զլուսափայլ պատկա՜հիւսեալ ի Հոգւոյն Սրբոյ, եւ զարդս յօտկեհուս ընդեղուզեալ յականց զանեաց, եւ ի լուսափայլ մարգարաց, թաղ եւ լանջանաց, լուսոյ մօրս մեր կուսի Սր Եկեղեցւոյ, եւ ի ձեռս զանթառամ եւ զանուշահոտ ծաղիկս փնձեալ ի հոտոտումն մանկանց լուսածնելոյն : Եւ զանմահական աղբիւրս յարբուսն ծառակեաց ի Սիւնի, եւ զյարազուարձ ինդութիւնս եւ ուրախութիւնս ի տօն տէրունեանս եւ Ածացեալ օրեացն, եւ եղ զսա մահտեի Յովանէսն ի տաճարս Սր Ածածնին, ի մայրաքաղաքս Կեսարիս որ է Մաժաք, յիշատակ իւր եւ իւրայնոցն, հօրն Յակոբիսն եւ մաւրն... (սկզբն սրբուած եր), եւ օրգոյն մահտեի Մաշապարուն, եւ Պեսրոսիսն, եւ եղբարցն Մովսէսիսն եւ Սիւնկոյնիսն, եւ զստեւրացն Պանարիսն, եւ Նազդուիսն, եւ Խարունիսն, եւ Եղիսայիսն, եւ փեսայիցն Միսնդարիսն, եւ Ածասուրիսն եւ Սիւնկոյնիսն եւ ամենայն ազգականաց իւրոց կենդանեաց եւ հանդուցելոց առ հասարակ ամենայնի : Արդ՝ գրեցաւ ձեռամբ յոգնամեղ անձին Յովանէս Իրիցու, ի յերկիրս Գերմանիոյ ի գիւղաքաղաքս Զէյթուն, ընդ հովանեալ Սր Սարգսի զօրավարին, եւ Սր Փրկչայ Ուխտին, եւ մօրն լուսոյ Սր Ածածնին, եւ Սր Հրեշտակապետաց, եւ Յովաննու Կարապետին, եւ Սր Գրիգորի մերոյ լուսաւորչին, եւ Յակոբայ Մըքընայ հայրապետին, եւ Պարսամայ ճգնաւորին, եւ Թէոդորոսի զինաւորին, զի Սր Տաճարքս որ աստ են յանուն սրբոցս է կառուցեալ : Եւ ի Հայրապետութեան Սր Էջմիածնի լուսածնեմ Աթոռոյն Տն Յակոբի երջանիկ Դիտապետի, եւ Տանս Կիլիկիոյ Գաւիթ կաթողիկոսի, եւ ի Առաջնորդութեան մերոյ նահանգի Տ. Գրիգոր Ածարան Բարունապետի եւ Արշի Եպիսկոպոսի հօր եղբորն իմոյ, որ ի յանցեալ ամի փոխեցաւ աստի կե-

նացս առ յոյն ամն... (այսպէս) Ածն մեր, եւ աջորդեաց... (սրբուած բառեր կան) աշակերտն իւր Մովսէս վարդապետն : Ի թուարեութեանս Հայոց ՌՃ եւ ի ԺԳ (=1664) ամին, որ է նահանջ, եւ տարւոյն զիրն եւ Տանուալն Եկեղեցիսն : Եւ եղեւ յայտ ամի բազմահաւաք ժողով Տաճկաց Ազգին պատրազմել ընդ Յրանկը որ ի վաղուց հետե հակառակութիւն ունէին ընդ միմեանս, զոր Տէր Ած լուսազարդութիւն տացէ ամենայն աշխարհի, եւ մանաւանդ Հայոց ազգի, ամէն : Արդ աղաչեմ զամենեւեան զլուսամտունդ մանկունայ Սր Եկեղեցւոյ որք զմայլութեամբ անուշահոտ բուրմամբ Ածարաւս մատենիւք, բարուց յիշման երանելի զմահտեի Յովանէսն, զի ստացաւ զսա յիշատակ իւր, եւ կենդանեաց եւ ննջեցելոց իւրոյ : Ա. ղ եւ յիշեալիք զՊէնկիլի վարպէտ Միսնդարն եւ զճնողն իւր զՇահանայն, եւ զեղբարցն իւր զԳրիգորն եւ զորդիսն զՍիւնկոյնիսն եւ Խոճապէկիսն, զի նա եղեւ միջնորդ այս սբ տառիս որ զիմեաց երկու եւ երեք անգամ ի Կեսարիս, եւ եկեալ առ մեր նուստութիւնս յօժար սիրով, եւ ետ գրել զսր

գիրքս, զոր հայցեցուք ամենեւեանս միաբան ի Տեառնէն մերմէ Յոսէ Բոսէ զի ընկալցի ի հաճոյս իւր եւ հատուցէ վարձս բարեաց ամենայնի ամէն : Եւ եւ զամենամեղ նուստ գրիչս Յովանէս Երեց, եւ զհայրն իմ զԱւեսիս Երեց, եւ զպապն իմ զՎանան Երեց գրչապետն, եւ զեղբարս նորին զՆերսէս Եպսկ, եւ զհօրեղբարս իմ զԳրիգոր Բարունապետն, եւ զուսուցիչն իմ զՅովան Երեցն եւ զմեւ Յովանէս Երեցն, որ յօժանակ եղեւ մեզ եւ գրեաց ի Սաջէն մինչ ի վճար գրոցս, եւ զայլ արեան մերձաւորն իմ աղաչեմ յիշել ի Տէր, զկենդանիս եւ զհանդուցեալն : Եւ որ ընդունոյն է մաղթանաց եւ սուող սղորմութեան Տր Յս Բս յիշելոցք եւ յիշողացք առ հասարակ սղորմեացի : Արդ՝ մի ոք իշխեսցէ հանել զսա ի Սր Ածածնին Եկեղեցւոյս, ոչ պահելով եւ ոչ ծախելով, եւ ոչ այլուժ տալով, եւ որ յանգրիս եւ հանէ ինքն զատապարտեացի Ս. ղ եւ ընդ Տիրասպան հրէիցն դատեացի : Եւ ով ոք ինամածէ եւ յամենայն զլստարար իրաց պահէ զլուսութեամբ եւ անխափան կարգայ, սրբոցն փառացն մանակեացի, եւ ի Բոսէ վարձատրեացի ամէն : Հայր մեր որ յերկ...

11 եւ 12.

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

ԵՐԿՈՒ ԿՏՈՐ ՄՍՏԵԱՆՔ

ԺԷ. ԳՍԻ

ԿԱԶՄ արեւելեան, սախակեայ կաշէպաս : Երկթ թուղթ կակուղ եւ ողորկեալ : Մեծութիւն 17x13 հարբերողամէծր : ԳԻՐ բոլորագիր, միջին մաքրութեամբ : ԳՐՈՒԹԻՒՆ միասիւնակ 12x10 հրով : ՏՈՂՔ 15 : ՀԱՆՔԱՄԱՆՔ այնչափ մաքուր պահուած չեն : Մասենիս վերջերէն Թղթեր ինկած են : ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ կը գտնուին եւ սակայն ոչ այնչափ ճաշակաւոր :

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Սոյն երկու Մատենանքն որք են Գաւնաւակի, կը պարունակեն իրենց մէջ զանազան Գանձեր յատուկ օրերու եւ սրբոց, որոց մեծագոյն մասին հատուծոց սկզբնագրերն կը կազմեն, Խաչատուր, Յովանէս, Միքսից, Սարգիս,

Գրիգոր, Այրիվանեցի, եւ այլն : Սոյն երկու Մատենիս պարունակած կարգերն համեմատէ, այն (Թիւ 11) Գանձարանի հետ զոր յառաջ բերած եմք, Յուցակ Հայերեկն Ձեռագրաց ի Թուրքիս Ա. Տեար երես 28 : Սոյն երկու Գանձարանք մի եւ նոյն զիրքն ունին, կրնամք բնել նաեւ թէ մի եւ նոյն գրչութիւն, եւ մի եւ նոյն կարգաւորեալ պարունակութիւն : Երկուքն վերջերէն եւս բուական թղթեր ինկած ըլլալուն պատճառաւ, յիշատակարաններն կը պակսին, որով անձամբ կը մնան Գրիգորն, ՏԵՂԵԿՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿՆ, բայց գրչութիւնքն հաւանակամօրէն ժէ գաւրուն եղած կ'երկին :

13.

Կ Ա Ն Ո Ն Գ Ի Ր Ք

ՌՃԺԹ = 1670

ԿԱՉՄ արեւելեան հին, ասիական կաշէպատ: Նիկիթ Թուղթ փոքր ինչ ղեղնագոյն, կակուղ եւ փայլուն: Գիւթ միջակ եւ գրեթէ 300ի մօտ Թղթերով: Գիւթ բոլորագիր, միջին մարումեամբ եւ սեւ մելան: Գրութիւն միասնական: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ մարու պահուած է: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ի վերջն մասենիս: ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան ՌՃԺԹ (=1670): Գրիշ Գրիգոր ոմն: Տեղի գրութեան կեսարիա՝ ընդ հովանեաւ Ս. Ածածնայ Եկեղեցոյն: Տէր նոյն Ս. Եկեղեցին:

Մասեան է՝ ԿԱՆՈՆԳԻՐՔ:

Ա. Որոյ մէջ կը պարունակին Առաքելական, տիեզերական եւ մեր ազգային մասնաւոր ժողովներու կանոնքն, զորս մի առ մի յառաջ բերել ուրիշ առթի Թողուցինք:

Բ. Մասենիս վերջերն գրուած է ամուսնական ճուղահամարի պատկերք՝ ընդարձակ բացատրութեամբ:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

(Գլխաւոր յիշատակարան ի վերջն մասենիս). Փառք . . . Արդ՝ կատարեցաւ եւ կազմեցաւ Սր Առաքելագիր եւ Հայրապետագիր կանոնքս, ի թվին ՌՃԺԹ. (=1670) Յունիս ամսոյ ի յուլիս, ի Մայրաքաղաքս Կեսարիայ, ընդ հովանեաւ Սր Ածածնայ եւ Սր Սարգսայ, ձեռամբ յոգնամեղ եւ անարհեստ գրչի Գրիգորի: Արդ՝ աղաչեմ զձեզ ով պատուական հայրք իմ եւ եղբարք, որք հանդիպեք ամա տեսանելով եւ կամ զաղափարելով յիշեալիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զվերոյգրեալս եւ զձեռագրն իմ: Այլ եւ յիշեալիք զըստացողք սորին որ ի Սր Տիրամօր քսակէն գնեցին զայս կանոնագիրքս եւ եղին յիշատակ ի գունս Սր Ածածնայ, զի որ յիշէ զմեզ յիշեալ լիցի ապէնիազ Արարչէն մերմէ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

14.

Մ Ե Կ Ն . Մ Ա Տ Թ Է Ո Ս Ի Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն Ի Ն

Ժ Է Գ Ս Ր Գ

ԿԱՉՄ արեւելեան, ասիական կաշէպատ: Նիկիթ Թուղթ կակուղ եւ ողորկեալ: ՄեծՈւթիւն փոքր բաւաւալ: Գիւթ նօսրագիր միջին մարումեամբ: Գրութիւն միասնական, սեւ մելան: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ բաւական մարու պահուած է: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ի վերջն երրորդ մասին եւ ը ի վերջն մասենիս: ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան Թուի ԺԷ դար: Գրիշ Սարգիս Դրիմեցի որդի Հարիմի: Տեղի գրութեան եւ Տէր անձանթ:

Մասեան է՝

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՆ, Հաւաքեալ քաղուածոյ, Գրիգորի աշակերտի Եռամեծի տիեզերալոյս Վարդապետի Յովնաննու Որոտնեցոյ:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

1. (Մասեանս վեց մասերու բաժնուած է, ի վերջն երրորդ մասին գրեալ). Զբաղմամեղ գրչակս, Սարգիս անուն որդի Հաֆիւնի յիշել մաղթեմ, սիրողացդ բանի, անմեղագիր լիք նուաստիս, զի խիստ շտապով էր աւրինակ գրոյս:

2. (Ի վերջն մասենիս գրեալ). Աւարտեցաւ զիրքս վեցերորդ հատոր քաղուածոյս, ի փառս Քսի աւրինելոյն յաւիտեանս ամէն: Զգձող տրա զՍարգիս Դրիմեցի, որ եմ ես որդի Հաֆիւնի, յիշեալիք միով Տէր ողորմալիս, եւ անմեղագիր լիքուք զի յոյժ շտապեցայ:

15.

Ք Ա Ր Ո Չ Ա Գ Ի Ր Ք

Ռ Ի Գ = 1574 Է Ե առաջ

ԿԱՉՄ արեւելեան, ասիական կաշէպատ: Նիկիթ Թուղթ, փոքր ինչ ղեղնագոյն, կակուղ եւ ողորկեալ: Թուղթ 540 կամ 1080 էջք: ՄեծՈւթիւն 23x15,5 հարիւրգամէթր: Գիւթ բոլորագիր միջին մարումեամբ, սեղ սեղ գրիչն ալ կը փոխուի: Գրութիւն միասնական, շատ խիտ գրուած է, այնպէս որ սողերն իրարու հաւասար չեն եւ մինչեւ անգամ լուսանցք կը պակսի: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ բաւական մարու պահուած է: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ զխաւոր յիշատակարանն Թէեւ կը պակսի, որովհետեւ վերջին Թուղթն մկրատելով հանած էին, բայց երկու այլ յիշատակարանք կան (այլ գրիչ) մասենիս մէջ սեղն եւ վերջն: ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան՝ ՌԻԳ (=1574) Թուականէն առաջ: Գրիշ, Տեղի գրութեան եւ Տէր անձանթ:

Մասեան է՝ ՔԱՐՈՉԱԳԻՐՔ:

Կամ Տաթեւագւոյ ձմերան հատորն:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

1. (Մասեանս մեջտեղերն օտար գրիչ). Ով եղբարք սիրեցեալք ի Տնէ յիշեալիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր, զանարժանս, եւ զանպիտանս ըզՅոնականս սպասաւոր բանի, զի որով չափով չափեք չափեսցի ձեզ յամե-

նունակ մասանէն Այ: Նաեւ զմայրն իմ զԱւագ տիկինն, եւ զննջեցեալս մեր զփոխեալսն առ Քս:

2. (Մասեանս վերջն դարձեալ այլ գրիչ). Ով դասք լուսերամից գրոց աշակերտեալ անձինք յոր ընթեանուք զայս հոգիալի բուրաստանս, լի բերանով Ած ողորմի ասացէք Սարկաւաբ Զաֆարին, որ բառացաւ զսա ի հալալ արդեանցն իւր՝ յիշատակ իւր եւ ծնաւդացն իւր եւ ամենայն ազգականացն իւր եւ ետ զսա վերատին նորոգել եւ կազմել եւ բազում աշխատեցաւ զի մեղօր ուղարկող սորա եւ կազմող ի գրոց խամի (այլպէս), յորժամ օտարացի աւրինակ չի կայր որ գրի զօւլան (այլպէս), եւ Սարկաւաբ Զաֆարն եւ իւր համախրակ եղբարքս պատուական Սխեռնն եւ Զաֆարն եւ Մեհերն եւ Իսկեղն շատ չարչարեցան եւ միտ գնելով կտուն գրել զօւլանն (այլպէս) զոր եւ Տր Ած վարձահատուց լինի նոցա, եւ թէ սխալ գտանէք ի նոր գրերն անմեղազիւր լիքուք ու ձեր իմաստութեամբն ուղղեցէք: Կազմեցաւ սա յԱռաջնորդութեանն բանիւրուն եւ տիեզերալուր քաջ եւ արի Յոնականս Վարդապետին որ նա միայն էր մնացել լուսատու Հայոց Ազգի. ի թվին ՌԻԳ (=1574). ձեռամբ մեղաւոր Կօզլու, եւ Քսի փառք յաւիտեանս ամէն:

16. 17. 18.

Ք Ա Ր Ո Չ Ա Գ Ի Ր Ք

Ե Ր Ե Ք Հ Ա Տ

Ժ Ա Մ Ա Ն Ս Ա Կ Ա Կ Ի Յ Գ Ո Ր Ծ Ե Ր

Սոյն երեք Քարոզագիրքերն ներկայ մօտ ժամանակներու գրչութեանք են նոր նօսրագրով, մեծ քառածալ սպիտակ եւ նոր թղթերու վրայ: Առաջինը (թիւ 16) կիսով չափ գրուած եւ մնացեալ թղթերն գատարկ մնացած են:

յած են. իսկ վերջին երկու Քարոզագրեանք (թիւ 17. 18) նախ գրուած են եւ ապա այլ գրիչ մը առաջին գրուածներուն վրայ սրբագրութեանն ըրած է բոլորովին, եւ անընթեացի վիճակին հասուցած է գրելով:

19.

Ք Ա Ր Ո Չ Ա Գ Ի Ր Ք

ՌՄԺԳ = 1764

Յօրինեալ աշխարհաբառ եւ ոամկօրէն ի Տէր Յակոբ Քահանայէ Առաքեալ Եւզոկիոյ ՌՄԺԳ (=1764):

Մեծ քառաձայ 92 կամ 184 էջ սպիտակ թղթի վրայ նոսրապատկ գրուած աննշանակ գործ:

20.

Ս Ա Ղ Մ Ո Ս

Թ Ո Ւ Ա Կ Ա Ն Զ Ո Ւ Ն Ի

ԿԱԶՄ հին արեւելեան, բայց բոլորովին քայքայուած, սկիզբէն, մէջ սեղերէն եւ վերջէն բաւական թղթեր ինկած են: Նիւթ թուղթ սպիտակ: Գիր բոլորագիր միջին մաքրութեամբ: Գրութիւն երկսիւնակ: Մեծութիւն քառաձայ: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԳԻ կան բայց

ոչ արձեւսիւ: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: ԺԱՄԱՆԱԿ եւ ՏԵՂԻ գրութեան, ԳՐԻԶ եւ ՏԷՐ անծանօթ կը մնան: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ Մասեանս որ է Սաղմոս անգործած էր վիճակին հասած է:

21.

Մ Ա Շ Տ Ո Ց

Ժ Զ Գ Ա Ր

ԿԱԶՄ հին արեւելեան, շախմատայ կաշէպաս, Նիւթ թուղթ փամպակեայ գորշագոյն: Գիր բոլորագիր, միջին մաքրութեամբ: Գրութիւն միասիւնակ: ՂԱՆԳԱՄԱՆՔ բաւական մաքուր պահուած է: Մեծութիւն ութաձայ: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան թուի ԺԶ. դար: ԳՐԻԶ, ՏԵՂԻ գրութեան եւ ՏԷՐ անծանօթ կը մնան:

Մասեանս է՝ ՄՍՇՏՈՑ ՄԱՅՐ

Արարեալ ի Տէր Առաքելոյ Սիւնեաց Եպիսկոպոսէ եւ ի Գրիգոր քաջ Հռետորէ:

22.

Մ Ա Շ Տ Ո Ց

ՌԿԹ = 1620 Էն առաջ

ԿԱԶՄ հին արեւելեան, շախմատայ կաշէպաս: Նիւթ թուղթ կալուզ եւ ողորկեալ: Մեծութիւն ութաձայ: Գիր բոլորագիր, միջին մաքրութեամբ: Գրութիւն միասիւնակ: ՂԱՆԳԱՄԱՆՔ կազմն գրեթէ քայքայուած լինելուն: Թղթերն յեծաւ մասամբ մաշած են: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ գիտաւոր յիշատակարան չունի, մասնաւորապէս մասնին վերջն յիշատակարան մը կայ՝ այլ գրիչ: ԺԱՄԱՆԱԿ եւ ՏԵՂԻ գրութեան, եւ բուն իսկ ԳՐԻԶ եւ ՏԷՐ անծանօթ կը մնան:

րած եմք, մեր հրատարակած Ա. Տեառին մէջ Յուզակ Հայ. Չեռագրաց ի Թուրքիա, էրես 27: Սորա մէջ եղած տաղերն միայն տարբեր են:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

(Ա. Ղ գրիչ). Զվերջին զկապող սորա զՏէր Գրիգոր Քահանայ յիշեալիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր, եւ զգանձս եւ զգաղս մտելին եւ զԱծանեղս եւ զԱրարիչն ի մտելին զրեցի եւ Պարսաւ զպիրս յիշատակ մեր ննջեցելոյս, ամէն: Ի թվական ՌԿԹ (=1620):

Մասեանս է՝ ՄՍՇՏՈՑ

Համեմատէ սորա կարգերն եւ կանոններն թիւ 10 Մաշտոցին հետ որ յառաջ բե-

23.(1)

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Ց

ՌԿԹ = 1760

Կեսարիոյ Ս. Աստուածածնայ Եկեղեցոյ Քահանայներէն Տ. Յովնանէնս Քեչիշեանի սեպհակաւ:

ԿԱԶՄ արեւելեան, թղթեայ կաշէպաս: Նիւթ թուղթ, պինդ եւ անողորկ. ԹՈՒՂԹՔ 147 կամ 294 էջը: Մեծութիւն 15x10 հարիւրորդամէթր: Գիր նոսրագիր, միջին մաքրութեամբ: Գրութիւն, միասիւնակ 11x7 հրղմ: ՏՈՂՔ 20, ՂԱՆԳԱՄԱՆՔ մաքուր պահուած է, ՎԵՐԱԳԻՐՔ եւ ՂԱՄԳԻՐՔ կարմրաւ են: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ թղթ 110ա. 147ա: ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան՝ ՌԿԹ (=1760), ԳՐԻԶ ՏԷՐ Յովնանէս Քեչի. Յեւրապահ: ՏԵՂԻ գրութեան՝ թուի Յեւրապայ, ՏԷՐ գրիչն ի վայելումն իւր եւ որդեկացն: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ Մասեանս մէջ՝ այն է թղթ. 1ք. 34ք. 39ա. 136ք. 137ք. հինգ սեղեր կնիք մը կոխուած է, որ էր կարգադրի «Բսի ծոյ Յովնանս ՌճՂԹ»:

2. Թղ. 81ա. Դաշանց թուղթ: Սկիզբն. Կամօք եւ կարողութեամբ համագոյ Ս. Երրորդութեան:

3. Թղ. 98ա. Տեսիլ Պօղոսի Առաքելոյն խօսիլն ընդ հրեշտակն: Սկիզբն. Եւ եղեւ բան Տեառն:

4. Թղ. 106ք. Վասն գալստեանն Այ նախալախման աշխարհին եւ կատարածի նորին ասացեալ է: Սկիզբն. Յայնժամ զայ Յիսուս ընդ արեւելս:

5. Թղ. 110ա. Զանազան առակք թուով 5: Սկիզբն Ա. Առակի. Առիւծն ծերացեալ:

6. Թղ. 114ք. Օրինակ երկու Պերամնէրու, (Հայ տառիւք եւ Տաճկերէն լեզուաւ):

Մասեանս է ԺՈՂՈՎԱՄՈՑ որ կը պարտահալէ:

1. Թղ. 1ա. Եկեղեցական կանոնք քաղուածօրէն:

19796-59

1004
18534

7. Թղ. 123բ. Վան անձանն Ըստամպուլու ի Թուրքաց: Սկիզբն. Յինն հարիւր երկու թուին: (Ոսանաւոր են քանիս):

8. Թղ. 132բ—146բ. Պատմութիւն Վանատիկոյ քաղաքին: Սկիզբն. Յարեւմտից կողմ աշխարհին: (Ոսանաւոր են քանիս):

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

- 1. Թղ. 110ա. Յիշեցէք զգծագրողս Յովաննէս անարժան Երեզս Յեւթասցի:
- 2. Թղ. 147ա. (Գլխաւոր յիշատակարան). Ի փառս ամենամեծին Այ եւ ողորմութեամբ նորին աւարտեցաւ Աբ Գիրքս, որ կոչի ըստ հաւատոյ կանոնք սանձանեայ եւ կարգեայ Արքայան Առաքելոյ, եւ Արքոյ Հարց եւ Հայրապետաց, որ եւ ունի սակաւ ինչ Պատմութիւն հոգեւոր եւ վան անձանն Ըստամպուլու, եւս պատմութիւն Վանատիկոյ քաղաքին: Ի թվականս Հայոց ՌԲՃԹ (=1760) ամին, ձեռամբ յոգնամեղ եւ յանխատտ Տեր Յովաննէս անարժան Քահանայիս, ի վայելումն մեղապարտ անձինս եւ իմ որդեկացս: Արդ ազաչեմ եւ խնդրեմ զարբազան դատս Քահանայից հարցոյ եւ եղբարցոյ յիշել զմաքրափայլ յաղօթն ձեր զեղբւս զեհնինս եւ զիտի ոտից ամենայնից հանդիպողացդ անխատտ գրիչս, նաեւ զհոգեւոր եւ զմարմնաւոր ծնողն իմ եւ զվարժապետս իմ Ասիաճառար Քահանայն եւ զհանգուցեայ մայրն իմ Մարիամ Իրիցկիկնն որ Գ ամ առաջ հանգուցեայ էր: Եւ կողակցն իմ յեւայ Իրիցկիկնն, եւ զեղբարոյս զաւակացս Տիրացու Աւետիքն եւ Գրիգորն...: Դարձեայ աղաչեմ զմեծ պապքն իմ Տեր Պարսաւ Քահանայն, եւ նոտար Յարութիւն զխոսական քահանայն մեղաց թողութիւն խնդրեցէք:

24(1)

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն Ե Ի Գ Ո Ր Ծ Ո Յ

ՌՁԱ. = 1632: ԶԻԳ. = 1274

Կեսարիոյ Ս. Աստուածածնայ Եկեղեցոյ Քահանայներէն Հանգուցեայ Տ. Կարապետ Գալթապեանի սեպիակիսն (1):

ԿԱՁՄ հին արեւելեան, ասիական կաշէպաս հաւանականաբար Գործք Առաքելոցն միացուցուած է վերջին կազմի ժամանակ: Ենթ Վանատիկոյ քաղաքից թուող Քործոցը՝ ընտիր մագաղան. ԹՈՒՂԹՔ 358 կամ 716 էջք. Թղ. 1—167 Անեսարան, Թղ. 167—358 Գործոց: Մեծութիւնն 17,5x13 հարիւրորդամէթ: Գիժ ընտիր բոլորագիր: ԳՐՈՒԹԻԿՆ, երկսիւնակ 14,5x11,5 հրդմ: ՏՈՂՔ Անեսարանին 25. Գործոցին 26: ՉԱՆԳԱՄԱՆՔ Անեսարանը մաշուելու վրայ է. Գործոցը շատ մաքուր: ԽՈՐԱՆՔ եւ ԿԻՍԽՈՐԱՆՔ կան՝ Անեսարանին մէջ մերձ պիտակ ներկով, մերձ երկինքանոց: ԼՈՒՍԱՆՅԱՁԱՐԴՔ ամէն զլսոց լուսանցքը: ՉԱՐԿԱԳԻՐՔ եւ ԹՈՒՂԹԻՐՔ են Անեսարանի ամէն զլսոց սկզբնագրերն: ԳԽԱԳԻՐՔ եւ ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ կարմրաւ են: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻԿՆՔ. Անեսարանին՝ Թղ. 167ա. Գործոցին՝ Թղ. 358ա: ԺԱՄԱՆԱԿ գրութեան, Անեսարանին ՌՁԱ. (=1632). Գործոցին՝ ԶԻԳ. (=1274): ԳՐԻՉ առաջնայն անձանսն. երկրորդին՝ Թորոս Մարկաւազ: ՏԵՂԻ գրութեան՝ ա) ի Հալապ. բ) ի Սուրբ Ռփսն Մեծքար: ՏԵՐ ա) Սանոս Չարապի. բ) Ներսէս սպասաւոր քանին:

- Մասեան է՝
- Ա. ԱՆԵՏԱՐԱՆ.
- 1. Թղ. 1—47. Յանկ Մատմէոսի եւ Աւետարան Մատմէոսի:
- 2. Թղ. 48—78. Յանկ Մարկոսի եւ Աւետարան Մարկոսի:
- 3. Թղ. 79—128. Յանկ Դուկասու եւ Աւետարան Դուկասու:
- 4. Թղ. 129—166. Յանկ Յովհաննու եւ Աւետարան Յովհաննու:

- Բ. ԳՈՐԾՔ ԱՌԱՔԱՆՑ.
- Թղ. 168—357բ. 1. Թուղթը Պողոսի:
- 2. Գործք Առաքելոց:
- 3. Ընդհանրական Ողթեր:
- 4. Յայտնութիւն Յովհաննու:

(1) Այժմ այն եւ յաջորդ քիւ 25(2) մասեան կը պահուին Մեծ Տօբոս Սեփան ԷՔ. Տ. Կ. Գալթապեանի մօտ, որ գուակն է հանգուցեայ Քահանային:

Կը տեսնուի թէ Գործք Առաքելոցը՝ Պողոսի թղթերէն վերջը, եւ Ընդհանրական թղթերէն առաջ գրչագրուած է:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

1. Թղ. 167ա. (Անեսարանի գլխաւոր յիշատակարանը). Փառք արարչին ամենայնի, տացէ զհայցուածքն ինզրոզի. լիակատար եւ անթերի. ձօնս եւ փարթեամ չորհաւք ի լի. է եւ կտակս նորակի, Ածաչունչ եւ ցանկալի իմաստութեամբ ուրախ լինի, յորդանանն ստորա ցանկաց ըզձամբ արտի, եւ ստացաւ նահանգն Կարնի, ՌՁԱ. թըվականի, վերածայնեայ Սանոս Չարապի, եւ կենակցոյն իւրոյ ի նմի, որ են տեղեւ Հայրապետի, նաեւ որդոյն ընթերցայն. Իսկանդար Չարապի վերածայնի, եւ ծնողացն մահուան, որ Ղարախաղ անուանի. քանզի եւ մայրն է մահուան, որ Վարդ Սարուն վերածայնի, եզ յիշատակ անանցելի, իւր իւրայնոցն ամենայնի, եւ միաբան արու զարմի, եւ որ փափակէ ողորմայն, փոխեցելոյն ի տար երկրի. ըզձիւ սացէք Տէրն ողորմի, մայրաքաղաքն ի Բերայն, յայժմիկ Հալապ հռչակեայ լինի. զի եւ ի դուան Ս. Քառանի. քանզեայ եղաւ յիշատակ ամենայնի. Արդ աղաչեմ ընթերցողքը ամենի, արժան անելք յիշման արտի: զոր եւ զթմծ Տէրն ամենի, ձեզ յիշողացդ ողորմեացի, մեզ յիշողացդ միաբանի, եւ ամենայն ցանկացողի, պարգեւաւք առատ ողորմեացի, ձեր պարգեւայն եւ անթերի, տացէ զփառսն անձանելի, ստացողի այսմ վերջի, ամէնս եւ է եւ եղեցի. ամէն: Հայր մեր որ...: Կրկին աղերսը հայցեմ ի ընթերցողացդ յիշել ի տէր (քուրթ պակաս եր):

2. Թղ. 358ա. (Գործոցի գլխաւոր յիշատակարանը). Փառք Երկց անբաւելց եւ մյուս Ածութեանն Հաւր անակցեանն եւ Որդոյ ծնընդեամբ եւ Հոգւոյն ըզլսմամբ, ի նմանէ սկսեցիլոց անժամանակաբար այժմ եւ յանցելումնս եւ որ զայոցն է յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Ի թվինց ԶԻԳ. (=1274). Ես նուազս յորդիս եկեղեցւոյ եւ յետինս ի սպասաւորս քանին ներսեւ ըզձացայ տեսչամբ Աստուածախոսու տառիս որ նովաւ եւ որ հոգւով նս-

րա խաւանեցալք, եւ ըստ յաւժարութեանն սրտիս անձեանհաս էի ի ստանալ, իսկ հայրս իմ ըստ հոգւոյ եւ ըստ մարմնոյ արեանառու, մաքրակրան Արհիեպիսկոպոս Տեր Յակոբ, ձեռնառու եղեայ մանաւանդ թէ սկիզբն եւ կատարած, ստացայ նովա զոս եւ յիմ արդար արգեանց ի վայելումն յաստիս եւ յիշատակ յեա աստեաս ինձ եւ իմոցն պատճառ բարեաց յիշատակի: Վանս որոյ պատանելոցդ մաղթեմ զիարդ եւ իցէ ոք, պոսի մասաք յիշել զմեզ ի բարինն Այ որով եւ դուք յիշատակեալք ի նոյն: Բայց գրեցաւ սա ձեռամբ Թորոսի Սարխաւազի ի սուրբ Ռփսոս Մեծքար, ի Հայրապետութեան Տեան Յակոբայ, եւ ի Վանսի բարեպաշտի, յորում բազում երկպառակութիւն եղեւ ի զաւրս, ուստի եւ ոմանք... եւ մեք մաղթեմք հաստատուն մնալ... ի փառս Քրիստոսի Այ մերոյ, որ է աւրձեայ յաւիտեանս ամէն: Եւ ես եղկելի գրող սաստիս զարձեայ կրկին աղաչեմ զպատանեալքդ զորոց յիշման արժանի անել զերջանիկ հարեղայն իմ զԹորոս Վանկցի եւ զմնաւոյն իմ, եւ զըստ հոգւոյ եղբայրն իմ զԱւետիք Քահանայ որ զարդարեայ պայծառացոյց զգիրքս զեղով կարմրով մաղկաւք եւ զլիազրովք եւ որ առաան է ի տուրս պարգեւաց ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշեկացս առ հասարակ ողորմեացի եւ նմա փառք յա: Ո՛հ զմեղաւք դատարանեայ կազմաւղ սորա զԱռաքել շնագանդեակց, եւ զմնաւոյն իմ, եւ զհարազատան իմ զԿարապետ Քահանայ եւ Պարոս Սարխաւազ, եւ զուսուցիչն իմ զՍարգիս Քահանայ, եւ զեղբաւր որդեակն իմ զԹորոս զհանգուցեայն ի Քո աղաչեմ յիշել ի Տէր. ՉԻՔ (=1273) կազմեցաւ սա:

Մեծքար ուխտն Գերմանիկի Պէթիմուր? գիւղէն փոքր ինչ հեռի Բերդուս անուանեայ գիւղի մօտիկն էր, եւ շինուած էր Մլեհէ ժի գարու մէջ: Սոյն հռչակաւոր վանուց վանանայրներէն կը յիշուին Ամատուր Եպս. Յակոբ Եպս. զիտնական մակնուսանեայ, Գրիգոր Անաւարդացի՝ որ Մեծքարեցի ալ կը կոչուի, Թորոս Վրդ. Բարսեղ վրժպտ եւն: Սոյն վանքն ժի գարու կիսէն ի վեր ամայացած է:

25. (2)

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՈՂԱ. = 1222

ԿՈՂՄ հին արեւելեան, ասիական կաշէպատ, Եփեթ Թուրք բամպակեայ: ԹՈՒՐԲԻ 294 կամ 588 էջը: ՄԵՆՈՒԹԻՆ 29x21 հարկերովէն: ԳԻՐ մարու բոլորագիր: ԳՐՈՒԹԻՆ երկսեւեակ 23,5x15,5 հրով: Սիւնակաց միջեր եղած դասարկ միջոցն է 1 հրով: ՏՈՂՔ 19: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ բացի մի քանի սեղերու մաշած թղթերէն, մացեայք մարու պահուած են: ԹՈՒՐԲԻ Թուով 6: ԴՈՒՍՆՅԱՂԱՐԳ Թուով 196: մի քանի հաս եւս միասուած են: ՉԱՐԱԳԻՐԲ եւ ԹՈՒՐԲԻԻԲ են ամէն զիւր սկզբնագրերն, եւ ուղղակի տղան սկզբնագիր: ՅԵՆԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՆՔ Թղ 86բ. 134բ. 218բ. 291ա.—294բ.: ՉԱՄԱՆԿ գրուած են ՈՂԱ (=1222): ԳՐԻՉ Յովհաննէս Քաճանայ: ՏԵՂԻ գրուած են Սիւ, ընդ հովանեա Ս. Մարինէի Տաճարին: ՏԵՐ, գրիչն՝ եւ ապա այլք որք կը յիշատակին ի յիշատակարանս: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՆ, Մասնին մէջ գտնուած Խոնար, Չարագիրք եւ Թաչնագիրք երկնեանց են, եւ սոցա ամբողջին վրայ կը փայլին արուեստ, ճաշակ եւ վրձինի փափուծիւն:

Փաստան է Ա.Ի.Ե.Տ.Ա.Ր.Ա.Ն

1. Թղք. 7ա—86ա. Աւետարան Մատնէսի:
2. Թղք. 87ա—134ա. Աւետարան Մարկոսի:
3. Թղք. 135ա—218ա. Աւետարան Դուկասու:
4. Թղք. 219ա—284բ. Աւետարան Յովհաննու:
5. Թղք. 285ա—290բ. Հանգիստ Յովհ. Աւետարանչին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՆՔ

1. Թղք. 27բ. (Մատենիս գրչին ի վերջն Մասթուսի Աւետարանի). Փառք ամենատուրք երբորդութեան Հաւր եւ Որդայ եւ Հոգոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Որք ընթեանայք եւ լուսաւորիք Ածեան Սր մատենիւս, զստացաւդ սորա եւ զգրող զՅովանէս ամենամեղ ողբ յիշեալիք ի Քս սվ մանկունք նոր Սիւնի, եւ որք յիշեք եւ զուք յիշեալ լիջիք յողորմութիւնն Այ, որ է աւրնեալ յաւիտեանս ամէն. ամէն:

2. Թղք. 144բ. (Մատենիս գրչին ի վերջն Մարկոսի Աւետարանի). Փառք... Ստացաւդ Սր Աւետարանիս զՅովանէս համարակ Քաճանայ յիշել աղաչեմ:

(Այլ գրիչ). Ընդ նմին յիշեցէք զանարժան ծառայս Այ զԲարսեղ Իրէցորդի եւ զՅայրն իմ զՎանդաւ Քանանայ, եւ զմայրն իմ զՄարիանէ, եւ զեղբարքն իմ զԼեւոն եւ զԳրիգոր եւ զԹորոս, եւ զքոյրքն իմ զԿատարանի եւ զՍտորոյնայն, եւ զամուսինն իմ զՇահանայն ծնաւզան իմ, զի ստացայ զՍր Աւետարանս ի յարգար ստացուածոց, ի ժամանակին... նայ զնայ Հայոց Կաթողիկոսն Տեր Կոստ. Դրագրիցին, եւ ես ի յիւր ծառայութիւնն, առ Մարայ տէրն Մէլիք Եարն, նայ ի Հալապ գնեցի զՍր Աւետարանս ու եկի ի Սիւ կազմեցի ի թվակ. 22Բ (=1323). եւ որ զմեզ յիշէ նայ ինքն յիշեալ լինի ի Տեանտէ Այ մերմէ. զկազմող սորա զՍեփակնու Երեց Երկարեց յիշեցէք ի Տէր:

3. Թղք. 218բ. (Մատենիս գրչին ի վերջն Դուկասու Աւետարանի). Ո՛վ հրաշարաւ եւ երջանիկ երկնաւոր հրեղէն դասուն զարմանալի ծոցածին Հաւր Բան, հեղ յիս յանարժանս զթութեանդ վտակս, եւ մի՛ տար Տէր դատ ընդ ծառայի բուժ որ յամենայնի պարտաւորեցայ, այլ մաղթանաւք մաւր քո Քս, զմեղայ իմոց զուժն խորտակեա, եւ բաւեա զիս զյանցաւորս, եւ զանաւոր լուծայս եւ նուրբ խերեւեչս զոր մատուցանեմ ընդ այրւոյն Քս Ած իմ:

4. Թղք. 291ա—294բ. (Գլխաւոր յիշատակարան). Ի թուականութեանս Հայոց ՈՂԱ (=1222), ի Հայրապետութեան Տ. Կոստանդիա եւ... Գրեցաւ Սուրբ եւ կենսակիր Աւետարանս ձեռամբ Յովանիսի բազմամեղի ի քաղաքս Սիւ, ընդ հովանեա Սր Տաճարիս որ յանուն Սրբուհոյն Մարինէի, ի դասն եւ յանբարի ժամանակի, որ ի բազմանալ մեղաց մերոց շարժեալ անբարկանային Աստուած ի յարկութիւնն ի վերայ աշխարհիս մերոց ազգի ազգի պատահարաւք եւ ցասամաք. երբեմն մարտիով, երբեմն կարկառ, երբեմն սովով եւ մահուամբ, երբեմն անպիտան անձրեւաւք, զի կամ փակէ բարկութեամբ եւ կամ բանի խտութեամբ, եւ ի վերայ այսր ամենայնի... խրատելով զմեզ... զոր յուսամք ի մարդափրութիւնն Այ ոչ բառ անարեւելեան հատուցանել: Ի յիշագրութեան թու. մերոյ ՈՂԱ (=1219)... Յայսմ ժամանակի ելին ազգք Հընովմայեցոց բազում զաւրաւք եւ հեծելաւք

ի քաղաքն Աքաիա, եւ անտի նաւեցան յաշխարհն եգիպտացոց հասին ի վերայ քաղաքին որ այժմ կոչի Տիմիաստ եւ պաշարեցին զնա, եւ անդ կացեալ զամս երկուս ասին զքաղաքն, եւ ի սուր սուսերի մաշեցին զամենեսեան: Ապա աշխարհաժողով արարեալ ազգն Իամայելացոց եկեալ բանակեցան ընդ դէմ նոցա առաքելով առ նոսա պատգամաւորս, խոստանային ինչս բազումս, զարձուցանել զքաղաքն Ս. Երուսաղէմ, վերստին նորոգմամբ շինուածոց, վասն զի խալաւ կործանեալ էին զնա եւ զամրոցս նորա, ըստ հրամանի Փրկչին թէ մի մնացէ այդք քար ի վերայ որ ոչ քակտեցի... եւ նորա ոչ հաւանեալ այստիկ եւ ոչ տեղի տուեալ սիրոյ ամենեւին, այլ խոստութեամբ եւ հպարտութեամբ պատասխանեալ զնոսա պարծելով ի զարս իւրեանց եւ ի քաջամարտիկ պատերազմոցս, ելին ընդ դէմ նոցա ի պատերազմ, եւ զուսուշինն յազթեցին նոցա եւ փախտական արարին: Այլ ազգն Քանանացոց... հնարեցան վասն նոցա եւ տեղի տուեալ զտին զնոսա ի կղզի ինչ առ աին գետոյն մեծի եւ բացեալ զգնացն Զուրցն՝ քանդի հասեալ էր ժամ եւ լանկոյ գետին յարբուցանելոյ զանգատանս երկրին, եւ եղև այս ի ժամ գիշերի. իրեւ եղև առաւօտ, էին նորա ի մէջ Զուրցն, եւ կացեալ անդ ի մէջ Զրոցն զաւուրս երկուս կամ երես, բազումք ի նոցանէ մեանի սաստկութեան Զրոցն, եւ ապա թագաւորն եւ իշխանքն ակամայ կամաւք եկին ի հնազանդութիւն Իամայելացոց, եղին զաշինս երգմամբ եւ պայման խաղաղութեան եւ զարձուցին ի նոսա զքաղաքն իւրեանց, եւ ինքեանք յրուեցան յիւրաքանչիւր յարկս իւրեանց: Եւ այս եղև սուգ մեծ Հոովմայեցոց եւ ուրախութիւն մեծ Իամայելացոց: Ի սոյն աւուրս եհաս ի լսելիս մեր համբաւ ինն խոովութեան... Սրբ սվ Քաստէր հարք եւ ճգնազգեաց կրտսեւորք եւ առաքելազումար զասք Քաճանայից յորժամ վայելէք ի քաղցրաճաշակ եղեմատունի վտակաց քառատաջեայ հոսանաց կենդանական Ածախաւս Աւետարանական բանիցս, մանաւանդ յորժամ բառնայք զսա ի ժամ սոսկալի պատարագին, յորժամ խաղան ի վերուստ յողմոյն, զաւրք հրեշտակաց, յայնժամ նույն Սուրբ Աւետարանաւս եւ միջնորդական հրաշխաւք կենարար Սուրբ Պատարագին, յիշեալիք զաշխատող սորին զՅովանէս բազմամեղ գրիչ յաղաւթս ձեր, ողորմութիւնս գտանել ի Տեանտէ մերմէ Յուէ Քուէ: Յիշել աղաչեմ եւ զԲաւիլ հայր հոգեւոր զբառախարակն ի մի Քս, եւ զԳրիգոր անհաս գրիչ, եւ զճնաւզան իմ բառ մարմնու եւ որք յիշեք եւ զուք յիշեալ լիջիք ի Տէր:

(Այլ գրիչ). Չկազմող Սր եւ կենսակիր

Աւետարանիս յիշեալիք ի Քս զՄովսէս մեղապարտ գծողս եւ Ած յիշէ զձեզ ամէն: Եւ յիշեալիք ի Քս զբառացող Սր Աւետարանիս զՅովանէս զձեռողին որդին, եւ ըզհայրն իւր զԿոստանդին, եւ զմայրն իւր զԼուսին, եւ զիւր կողակեցն զԼուսին, եւ զորդիք նոր է հանգուցեալ առ Քս ամէն: Եւ որք ընթեանաւք Սր Աւետարանն կարդալով կամ աւրիւնակելով յիշեալիք ի Քս զձեռողին տղայն զՅովանէս եւ զիւր հաւատար նշնեցեալն ամէն, եւ որք յիշէք հայր մեղայիւ եւ ողորմի աւելով եւ զուք յիշեալ լիջիք ի Քս ի Սր Արքայութիւն ամէն: Կազմեցաւ ետոյ Սր Աւետարանս ձեռամբ Մովսէս Քանանայիս ի գիւղն որ կոչի Տոււարգայ ընդ հովանեա Սր Ածածնին, ի թվ. Հայոց 24Ե (=1516), եւ ի քարապետութեան Տն Տէր Յովանէս Կաթողիկոսի, եւ ի ժամանակ Սուրբան Սեղիւնի, եւ մի ոք իշխեացէ սայ գրաւելով կամ ծախել, նայ զմեղայ եւ զԿաթին կրէ, եւ ընդ Քսի Այ, ամէն. եղիցի, եղիցի:

(Այլ գրիչ եւս). Զանարժան եւ զանպիտան ծառայս Այ զկազմող Սր Աւետարանիս զմեղապարտ Մշեցի Ածաւոր Եպսկ եւ զիւր նշնեցեալքն յիշեցէք առ Քս, թվին ՌԻԸ (=1579), Յուլիս ամսոյ ԻԶ, Վարդապետի կ(ի)ր(ա)կին վճարեցաւ զիւրաքաղաքն ի Տոււարգայ, առ ոսո Սր Ածածնին, յիշատակ Տեր Վարդանիս եւ իւր նշնեցելոցն, զոր Տէր Ած խաղաղութեամբ վայելել տացէ նոցա, եւ զինքն ըստ առաջին Սր Քաճանայիցն դասակից եւ պատկակից արասցէ ամէն ու ամէն...:

Տոււարգայի կամ Թումարգայի վանոց Եկեղեցին յանուն Ս. Աստուածածնայ, եւ Գիւղի եկեղեցին յանուն Ս. Պողոսի եւ Պետրոսի է, զիւղէն գուրս, հինգ վայրկեանաւ հեռի, հին եկեղեցոյ շէնք մը եւս կայ յանուն Ս. Ածծնայ, որ է ի ձեռս մեր, եւ որուն վերին երեսը շուրջանակի արձանագրութիւնք կան, լատինական տառերով եւ լեզուաւ: Վերջին յիշատակարանի մէջ յիշուած Մշեցի Ածաւոր Եպսկ նոյն է, թիւ 5 Աւետարանի գլխաւոր յիշատակարանի մէջ յիշուած Ածաւոր Եպսկ հետ, որ Տոււարգայի (Թումարգայ) վանուց վանահայր կամ Ասաջնորդ էր այդ թուականներուն: Որովհետեւ եւ զամ է ժամանակներ որ ի Կեսարիա չորս վանորդից մէջ Առաջնորդ կամ վանահայրք նստած են, աի Ս. Կրկա. բ) ի Ս. Գրիգոր, գ) ի Ս. Գրիգոր Երեւոյցոյ վանո՞ որ ի Երեղէ, դ) եւ ի Ս. Ածծայ վանո՞ որ ի Տոււարգայ:

ՅՈՒՑԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՆՈՒԳՐԱՅ

ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ԳԸՐՇԷՀԻՐԻ

1.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՌՃԶ = 1731 ԷՆ ԱՈՒՅ

ԳԱԶՄ նոր արեւելեան, թղթեայ կաշէպաս: Երկու թուղթ հաստ ողորկեայ: Թուղթ 258 կամ 516 էջը: Մեծութիւն 19x14,5 հարիւրորդամէթր: Գրքային թղթի մարմնեամբ: Գրութիւն երկ-սիւնակ 14x10 ճրգմ. Սիւնակայ միջեւ եղած զա-սարկ միջոցն է 3/4 ճրգմ. ՏՈՂԲ 21: ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ մա-բուր պահուած է: ԹՈՒՄԻՔ Թուղթ 4. Թղ. 1ա. 75ա-125ա. 198ա, բաւական զեղեցիկ գործ են: ԼՈՒՍԱՆ-ՅԱԶԱՐԳ Թուղթ 200: ԹՈՒՄԻՔ ԵՆ ԶԱՐԳԱՅԻՐ ԵՆ ԱՄԷՆ գլխոց սկզբնագրերն, բաւական ճաշակաւոր, եւ ուղղակի երկու սողերն նոյնպէս ԳԼԹԻՐԻ կա-մբուր են: ԴԱՍՏԱՐԿ Թղ. 124բ: ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԹԻՐԻՔ ԳԼԽԱՈՐ յիշատակարան չունի, բայց սկիզբը եղած զասարկ թղթերու վրայ եւ մասնաւորապէս Թղ. 258բ: ԺԱՄԱՆԻԿ գրութեան ՌՃԶ (=1731) ԷՆ ԱՈՒՅ: ԳՐԻԶ, ՏԷՐ ԵՆ ՏԵՂԻ գրութեան անձանօթ կը մնան: ՏԵՂԵ-ԿՈՒՅԻՐԻՔ, ա) Մասեմի սկիզբն երկու՝ եւ վերջն մի հաս զասարկ թղթեր կան: բ) Թղ. 258բ. կնիք մը կո-խուած է, որ կը կարգացուի: 3. Քի ծո. ՏՐ ՈՎՏԷՎ ԹՃԶ: Սորա սակ թէեւ գրուած մը կար բայց սը-բուած լինելուն անընթեանի եղած է:

Մասեմի է՝ Ա.ԻՆՏԱՐԱՆ:

- 1. Թղ. 1ա — 74բ. Մատթէոսի Աւե-տարան. սկիզբն. ԳԻՐԻ ԾՆ. Թռչնագիր, երկու տող եւս գլխագիրը են կարմրաւ, ինչպէս են նաեւ միւս Աւետարանները: 2. Թղ. 75ա — 124ա. Մարկոսի Աւե-տարան. սկիզբն. ՍԿԻԶԲՆ. գարգազիր:

- 3. Թղ. 125ա — 197բ. Ղուկասու Աւետարան. սկիզբն. ԲԱՆԶԻ. Թռչնագիր: 4. Թղ. 198ա — 258բ. Յովնանու Աւետարան. սկիզբն. Ի ՄԿԶԲԱՆԷ. գար-գազիր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԹԻՐԻՔ

- 1. (Սկիզբն եղած զասարկ քրքի ա երե-սին վրայ ճօսրագիր գրուած). Այս Սը Աւե-տարանս Պօղոսեան Յոնանեկեան է որ է ի Թօմարդայի 1880 Մայիս 5: 2. (Երկրորդ զասարկ քրքի վրայ գրուած է ճօսրագիր). Ով եղարք ի միտ առէք այս Աւետարանիս գրողը որ ինչպէս մարդ է եղեր, տրտա մեզի որ այսպէս բան մը կրնանք գրենք, Տէր Աճ լուսաւորէ հոգին, 1880 Սեպտ. 17. 615 տարի եղեր է:

3. Թղ. 258բ. (Այլ գրիչ ճօսրագիր). Յի-շատակ է Սը Աւետարանս Տէր Յօսեփիւն եւ յեղբարցն Յակոբիւն, եւ Աճաւարիւն ի քա-ղաքն Սը յերուսաղէմ, ի գունն Սը Յակոբայ յորոցն յիշատակն օրհնութեամբ եղեցի ՌՃԶ (=1731) ին Մարտի 1 գրեցաւ ի Ղարս քա-ղաքի:

Թիւ 2 յիշատակարանն գրողը 1880 Սեպտ. 17ին, Մատեմիս գրչութեան թուականն 615 տարի առաջ կը տանի, բայց ուրիշ անձնով մեզ անձանօթ կը մնայ: որովհետեւ գլխաւոր յիշա-տակարանի թերթն մկրատուած էր:

Թիւ 3 յիշատակարանի մէջ եղած թուա-կանն ալ նոյն յիշատակարանի գրուած օրն կը յայտնէ եւ ոչ թէ մատնիս գրչութեան թուականն, հետեւաբար

մեզ թուի թէ, սոյն Մատեմիս ինչպէս նաեւ գրչութեան եւ գրի ձեւերն եւս կը ցուցնեն, թէ դարձու վերջերն գրուած գրոմ մըն է եւ ոչ անկէ առաջ:

2.

Յ Ա Յ Ս Ս Ա Ի Ո Ւ Ր Ք

ՌՃՆ = 1526

ԳԱԶՄ հին արեւելեան, սախակեայ կաշէպաս: Երկու թուղթ բամբակեայ ողորկեայ: Թուղթ 646 կամ 1292 էջը: Մեծութիւն 37x26 հարիւրորդա-մէթր: Գիրքային, միջին մարմնեամբ: ԳՐ-ՐՈՒԹԻՐԻ Երկսիւնակ 28x19 ճրգմ. Սիւնակայ միջեւ եղած զասարկ միջոցն է 1 ճրգմ. ՏՈՂԲ 33-35: ՀԱՆ-ԳՅ ՄԱՆԻ 2աս մարուր պահուած է: Բաւականաչափ ԹԵՐԹԵՐ իրենց սեղերէն խախտած են, թէեւ մասամբ անկորուստ կը մնան այժմ. եւ մասամբ կորուստ են, սեղ սեղ ալ մաշած թղթեր կան: ԽՈՐԱՄԻՔ Թուղթ 3. Թղ. 1ա. 27ա. 419ա: Թղ. 1ա. հանդերձ Խորա-նաւ կիսովին պահուած է: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ Թուղթ 3. Թղ. 51ա. 100բ. 380ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԳ ԵՆ ԱՄԷՆ Յայտնաւորաց սկիզբն. բաւական նախշուն գործ, մեծագոյն մասը մկրատուած է: ԶԱՐԳԱՅԻՐ ԵՆ ԹՂՈՉ-ՆԱԳԻՐԻ ԵՆ ԱՄԷՆ գլխոց սկզբնագրերն: ՎԵՐԱԿԻՐԻ կարմրու են: ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԹԻՐԻՔ, Թղ. 165ա. 190բ. 196բ. 272բ. 321բ. 360ա. 395բ. 423ա. 500բ. 631ա. 646ա: ԺԱՄԱՆԻԿ գրութեան ՌՃՆ (=1526): ԳՐԻԶ Գար-բիւլ Մարկաւագ 2էթուցի: ՏԵՂԻ գրութեան ի 2է-թուն եւ յերուսաղէմ: ՏԷՐ ԵՆՏԷՍ Եպս Պարոն-ՏԷՐ:

Մասեմի է՝ ՅԱՅՍՏԱՐԱՆԻՔ:

Ա. Որոյ մէջ կան ամէն սրբոց վկայարա-նութիւնք ըստ Տօնացոյցի մերոյ. Գլխաւորը հետեւեայ կարգաւ են:

- 1. Թղ. 1ա. Յովնանու Կարապետին: 2. Թղ. 5ա. Վկայարանութիւն Անիկոտի և Փոսինոսի: 3. Թղ. 7բ. Տաւն է Շողա-կամի Էջմիածնին ի Վաղարշապատ: 4. Թղ. 8բ. Տաւն է Փոսիման ամէնաբնեւայ Ս. Կուսին Մարիամու: 5. Թղ. 10ա. Տաւն է և յիշատակ պատկերին Գոսի որ ի Ս. Դաս-տարակին: 6. Թղ. 19բ. Վկայարանու Թիւն Սրբ Ատովմեանց: 7. Թղ. 31ա. Վը-կայարանութիւն Սրբ Սուրբիասանց: 8. Թղ. 34բ. Տաւն է գլխաւորան Յովնանու: 9. Թղ. 37բ. Տաւն է Գիւտ Դօուտայ Ս. Աճ-ածնին: 10. Թղ. 47ա. Տաւն է Ծննդեան

- Ս. Կուսին Յովակիմայ և Սննայ: 11. Թղ. 49բ. Յիշատակ վարուց և մահուան Ս. Հայրապետին Սահակայ: 12. Թղ. 166ա. Վկայարանութիւն Մատթէոսի Աւետարան-ին: 13. Թղ. 168բ. Վկայարանութիւն Փիլիպպոսի Առաքելոյն: 14. Թղ. 170ա. Պատմութիւն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին: 15. Թղ. 177բ. Տաւն է ամենաարբուհի Աճած-նին, որ երից ամաց ի Տաճարն բերին: 16. Թղ. 212ա. Վկայարանութիւն Ս. Առաքե-լոյն Բարդուղիմէոսի: 17. Թղ. 241ա. Վը-կայարանութիւն Ս. Թադէոսի Առաքելոյն: 18. Թղ. 251բ. Տաւն է Որդւոց Որոտմանց Յովնանու և Յակոբայ: 19. Թղ. 273բ. Տաւն է Ծննդեան և Յայտնութեան Տն մե-րոյ Յի Գի: 20. Թղ. 324ա. Տաւն է Քա-ռանօրեայ զայտեանն ի Տաճարն Սողո-մոնի: 21. Թղ. 418ա. Ս. Զատիկն (ա-բարչութիւն): 22. Թղ. 450բ. Տաւն է Աւետեաց Սրբ Կուսին Մարիամու: 23. Թղ. 501բ. Տաւն է Երեւման Ս. Խաչին: 24. Թղ. 513բ. Գիւտ Խաչին յեղմ: 25. Թղ. 614ա. Տաւն է Այլակերպութեան Տեառն. և այլն:

Բ. Հետեւեայք եւս կան:

- 1. Թղ. 4բ. Պատմութիւն Շիրաբայ: 2. Թղ. 69բ. Յիշատակ աւերմանն Ամ-Թայ: 3. Թղ. 72ա. Յիշատակ է կատարե-լոցն Յունաց Թիլին ԲՃԿ (=811): 4. Թղ. 74բ. Յիշատակ վարուց Սրբն Յակոբայ Սրճոյ Եպսին: 5. Թղ. 125բ. Նահատակութիւն Սըմ-բատայ ի ԽԳ. (=594):

- 6. Թղ. 135ա. Ասացեալ Սբգ Վրպցն ներբողեան ի պատիւ ամենայն սրբոցն Այ, հնոց և նորոց. Սկիզբն. Կածուղիկէ Եկեղեցի Սուրբ:
- 7. Թղ. 149բ. Պատճառ յաղագս երկնայնոց դասուցն թէ հրպիսիք են փառաբանութիւնք նոցա, և թէ ոչք են առաջինք միջինք և վերջինք. Սկիզբն. Իսկական էութիւն:
- 8. Թղ. 166ա. Պատմութիւն պիղծ պատրկին, թէպէտ թաղաւ յիկեղեցինն, այլ այրեցաւ ի գեհենն:
- 9. Թղ. 180ա. Վարք և յիշատակ Գրիգորի Ակուականդացոյն:
- 10. Թղ. 187ա. Գիւտ գրոյն Հայոց ի Բայու. Սկիզբն. Ս. Վրպ. Մեսրոպ
- 11. Թղ. 188ա. Ողբանք... ասացեալ մեծին Մովսէսի բերթողի:
- 12. Թղ. 236բ. Տեսիլ Սբյն Գրիգորի գոր ետես ի Վաղարշապատ. աստ եղած է հարցումն ընդ հրեշտակին:
- 13. Թղ. 247ա. Սբյն Եփրեմի Խուրին Ատորոյ ասացեալ ներբողեան ի Սբն Ստեփանոս նախավկայն. Սկիզբն. Անդրանիկն Մարտիրոսաց:
- 14. Թղ. 254ա. Յիշատակ Յովաննէս Գառնեցոյն:
- 15. Թղ. 255բ. Խրատ թամբոյ առ աշակերտն թուովմա:
- 16. Թղ. 269ա. Պատճառ ճրագալուցի Ծննդեան և Յայտնութեան Քի Այ:
- Տես նաև բոլոր ութօրայքն.
- 17. Թղ. 327բ. Եւ ասացեալ բան գովեստի վասն սրբասաց վարուց Միսիմարայ Վարդապետի:
- 18. Թղ. 358բ. Նահանջի տարին ամիսս այս (Փետրուար) Ի՞՞՞ դառնա մինչ ի գարնանամուտն՝ ալք մի յաւելնա դու գնահապետացս կարդայ. Սկիզբն. Ի ամին աւուր յիշատակ Սբ Նահապետացն:
- 19. Թղ. 370բ. Վկայաբանութիւն Սբյն Սմբատայ:
- 20. Թղ. 389ա. Վկայաբանութիւն Սբյ

- Գրիգորի Վրդպի Բաւեցոյ. Սկիզբն. Յամի եււթն հարիւրէորդ երեսներորդի երրորդի թվին Հայոց:
- 21. Թղ. 435բ. Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ Եպսին ասացեալ ի Թերահաւատութիւնն թովմայ. Սկիզբն. Յորժամ յարեաւ հովիւն քաջ:
- 22. Թղ. 456բ. Պատմութիւն անողորմ Պետրոսին. Սկիզբն. Էր այր մի:
- 23. Թղ. 464ա. Յիշատակ տեսեան Սբ Վրդպին Յօհանու Գառնեցոյն. Սկիզբն. Մինչ էի ես ի Հոռովկայ:
- 24. Թղ. 466ա. Նահատակութիւն Ս. Սմբատայ:
- 25. Թղ. 469ա. Վկայութիւն Ս. Սահակ Պարսիկ Վրդպի. Սկիզբն. Սա էր:
- 26. Թղ. 487ա. Յիշատակ կատարելոցն ի Պարսից յԱտրիս. Սկիզբն. Յորժամ ել Խոսրով Արքայն:
- 27. Թղ. 491ա. Յիշատակ Աշոտայ:
- 28. Թղ. 492ա. Մեծին Եւսեբեայ պատմագրի ասացեալ ի Համբարձումն Քսի. Սկիզբն. Վայելուչ է մեզ:
- 29. Թղ. 499ա. Յիշատակ Յովիպայ Նահատակին. Սկիզբն. Երանելի նահատակն:
- 30. Թղ. 534ա. Յիշատակ կատարելոցն թվին ՆԿԷ (=1018). Սկիզբն. Չարժեաւ Ամային:
- 31. Թղ. 550ա. Յիշատակ վարուց Կիւրակէի և Ուրբաթու. Սկիզբն. Սորա էին:
- 32. Թղ. 558բ. Նահատակութիւն Ստեփանոսի Եպսին Սերաստիոյ. Սկիզբն. Այր ոմն ժանտ:
- 33. Թղ. 562ա. Նահատակութիւն Կածողիկոսի Աղթամարայ. Սկիզբն. Սրբազան Հայրապետն մեր զՏէր Չարարիայ:
- 34. Թղ. 621բ. Վարք և վկայաբանութիւն Սբ հօրն Գրիգորի Վրդպի Ծերենց որ վերջին ժամանակս զպատմութիւն սրբոցն հաստատեաց: Սկիզբն. Գովել զսուրբն:
- 35. Թղ. 625բ. Ճառ մը (Ակառածֆն պակաս է բոլոր մը պատճառ յիկեղեցուն) Սկիզբն... Չամենայն ծնունդս Ազամայ:

- 36. Թղ. 631ա. Ճառ Ծաղկազարդի: Սկիզբն. Օրհնեայ է Ած Հայր Տն Մերոյ. Այսօր ուրախացան:
- 37. Թղ. 644բ. Մեծի աւուրն Յարութեան Քի Այ մերոյ. ասացեալ յԱռաքել Վարդապետէ: Սկիզբն. Իմաստութիւն հաւր, որդի Այ:
- Համեմատէ սոյն Մատենան՝ Կեարիոյ Ս. Ածածնայ Եկեղեցւոյն սեպհական թիւ 7 Յայտնաւորքին հետ, երես 52:
- Յ Ի Շ Ա Տ Ա Ս Կ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք
- 1. Թղ. 165ա. (Վարի յուսանցքը Մասեկիս գրչեկ): Գաղտոս խաբեաց զՍովիա, Ի՛ էար իւր կին զԵւփիմայ, Սպանաւ որդով կինն ընդ նմա, Եւ զասեցաւ ընդ սասանայ:
- 2. Թղ. 190բ. (Վարի յուսանցքը Մասեկիս գրչեկ): Կղեմայ Հայրապետին, Որ թողեալ ի մէջ ծովին, Մանուկն սարեալ ի կամարին, Որպէս Մովսէս ի Տապանին:
- 3. Թղ. 196բ. (Վարի յուսանցքը Մասեկիս գրչեկ): Կայր ճգնաւոր մի լ՛ աչքն խաժ, Երբեմն ունէր ժանիք ու բաժ, Ճանբայ ունէր մինչ ի Մարաշ, Ի՛ ամէն բերան տայր նմա վաշ:
- 4. Թղ. 272բ. (Մասեկիս գրչեկ). Ես Տեր Ներսէս Եպսոս որ եղի յիշատակ զԱմառուրքս ի զեւրդաքաղաքս ի Ֆոնաւա, Իմ հոգուն մի ոք իշխեսցէ հանել զԱմառուրքս ի Ֆոնաւաւ, ոչ Հայրապետ և ոչ ուխտի Առաջնորդ, ոչ Քանանայ և ոչ Եպիսկոպոս, և ոչ աշխարհական, և թէ ոք հակառակի, և ասէ թէ մերն է ինքն նորովեալ է, և անկեալ է ի շորհացն Այ և իմ կապանացն ներքեւ է, և հազանգեալքն աւրնին յԱյ, և ի մէջ ամէն:
- 5. Թղ. 321բ. (Վարի յուսանցքը Մասեկիս գրչեկ). Ով եղբարք անմեղաղիր լերուք սղալանաց և խոշորութեան գրիս, զի կար մեր այս էր, և զԱծ ողորմին մի խնայէք մեղաւորիս և անպիտանիս Գարիիէ՛ Սարկաւազիս, զհաւասցիս եղբայր մինչ յայս սեղոս, ի Յարաց Լ. և ի Փետրուարի Զ. ի զեւրդաքաղաքն ի Չեթուն գրեցաւ, և այն ի Սբ Քաղաքն յերուսաղէմ, ի մեծ և ի հոշակաւոր վանքն Հայոց ի գունն Սբն Յակովբայ որդւոյն Զերեզեայ, Տն Եղբարն Յակովբայ, և

- զժող սորա յիշեալ, և ասա թէ Տէր ողորմեալ ինձ և նորա:
- 6. Թղ. 360ա — 371բ. (Վարի յուսանցքը նեկեւեայ ոսանաւոր բակի): Հիւրասէր ծեր նաղելի. Զնոյր խաւսուն գառն ի սեռի. Ունէր ամուլ կին մի բարի, Էր ծիծաղկոտ լ՛ առաքինի (1): Որպէս զգառն էր անմեղուկ, Կայր սպանողին առջեւ հեզուկ, Որպիս ունէր բ. մանուկ, Մինն էր յիմար միւսուն խարուկ (2): Կարգայ և զիտ զառաքինին, Որ կին էա զիւր քեարդին, Գաւտէմարտեաւ ընդ միշա էին, Բայց կարճացաւ ինն ի տեղին: Գաւտէմարտն ճակատուն, Յաղթահարեալ եղեւ նկուն, Երեալ երթայր կաղ կաղ ի սունն Արջաւ լ՛ ոչխար իւր խայտապառն (3): Արեգական նման իշխան, Երբարս ունէր իւր մետասան, Թէպէտ եկաց շատ ի զնորան, Շատոց ի սովն էա՞մ սեղան (4):
- 7. Թղ. 395բ. (Վարի յուսանցքը Մասեկիս գրչեկ). Ով խոհեմ կառավար ժամատեղաց. ով եղբարք անմեղաղիր լերուք, ո՛հ չգիտեմ թէ զի՛նչ փորձանք եղեւ սնայ: Զայս Ծաղկազարդի կիրակին կարգայ և զզժողս յիշեալ:
- 8. Թղ. 423ա. (Մասեկիս գրչեկ). Ո՛վ եղբարք անմեղաղիր լերուք սղալանացս չեմ գիտեր թէ զի՛նչ եղեւ որ խիտ յլրար կու կզի գիրն, վայ ինձ մեղապարտիս:
- 9. Թղ. 500բ. (Վարի յուսանցքը նեկեւեայ ոսանաւոր բակի): Այր մի արդար երեւեցաւ, Էնց որ Ած ի նմայ հանդեաւ, Յարքայութիւն իւր մեծացաւ, Բայց շատ ամաւք տառապեցաւ (5):
- 10. Թղ. 631ա. (Ծաղկազարդի ճառեկ վերջ). Յարմարեցաւ ճառս ի վանքս Ղազարու ձեռամբ եղիկելի թշուառական անձին ի

Սոյն ոսանաւոր հանելուկները կը լուծուի՞մ նեկեւեայ կերպիւ (1) Աբրահամ: (2) Խառնակ: (3) Յակոբ: (4) Յովսէփ: (5) Յովք:

Բաղդասէ ոսանաւոր բակն, նոցա հետ, որ յառաջ բերուած են Յուդայ Հայերեկ Չեթաքոց Կայսերական Մասեկադարեկին ի Վիեննա. Հասոս Առաջին, Տեսր. Ա. Տպագ. Վիեննա, երես 26բ:

Թուականիս Հայոց Պ եւ ՀԱ. (=1422), արդ յերես անկեալ աղաչեմ յիշման արժանի առնել զանպիտան յարմարող ճառիս զԱռաքել Վրպս եւ զճնորդ իմ եւ զգեաւորս ճաղիկն Յօլանե: Այլ եւ զստացող Սբ Գրոյս, զՊարուն-Տեր Երեսն եւ զիւր ճնորդն եւ զգծող սորին ամենայն ազգականքն եւ զկարգացող սորին եւ զսողան, եւ Ած յիշողացդ եւ յիշեցիոցս առ հասարակ ողորմեսցի:

11. Թղ. 646ա. (Գլխաւոր յիշատակարան). Փառք Ամենատուր Երրորդութեան հաւր եւ որդայ եւ հոգոյն սրբոյ, որ ետ կարողութիւն տկար եւ տարտամ անձին եւ անպիտան գրչի Գաբրիէլի հասանել ցաւարտ գրոցս պիտանի, որ որ ըստ օրէ տակացիէ զոսկերս լսողաց սորա, պատմութիւն կարծրագոյն տանջանաց, եւ սքանչելի չնայարհիկ վարուց սրբոց որ աստ հաւաքեալ կան, որոց սիրատարի եւ եռափափաք բղձամբ սրտի ցանկացաւ ամենազով եւ պատուական նագելի եւ չորձանձաւայ եւ սրբասէր Հայրապետն մեր եւ պանծայի Եպան Տեր Երեսն Չերունցի, եւ ստացաւ զայս յիշատակ բարի իւր եւ ճնորդայ իւրոց, հօրն Կիրակոսի Քանանայի եւ մօրն Ենրիաւորի եւ երից քեռն Հեղինե, Չայանիլի եւ Երրոսիլի եւ մօր քուէրն հաւատաւոր Եղևերիլի եւ Ճուհարիլի եւ իւր ուսուցերն Ոսկիլի, եւ ամենայն ազգականացն կենդանեաց եւ ննչեցիոց: Ազգայն զամենեանն որք հանդիպէք սմա տեսութեամբ, կարողարով, օրինակելով յիշեցէք ի Սբ եւ ի մաքրաբալ յազօթն ձեր, զյառաջ յիշեալ ստացող Սբ Գրոյս զՊարուն-Տեր Երեսն եւ զամենայն ազգականս բոլոր սրտիւ եւ ի բերանով Ած ողորմի ասացէք ամէն: Եւ արդ եւ անպատել ի բարեաց, մեղաւորս յարգարոց, անյիշելիս ի գրչաց, անարգս յամենայնի, եւ անպիտանս յեկեղեցիս մտաք յիմարեալ եւ հողւովս ցնորեալ, բազմամած եւ բազմամեղ սուտ անուն Գաբրիէլ Սարկաւազ, կորացեալ մեզօք, ըստ իմում տկար անձամբ անձինս

առի, եւ Ամենակարող զօրութեամբն Այ կատարեցի, ի Սբ եւ յԱծակոխ քաղաքս յերեսաղէմ, ընդ հովանեաւ Սբ Տնօրինականացս Քի ի Սբ Ծնունդ ուր Քս ճնաւ, եւ յանբանից մտաւ եղաւ, ի Սբ Յորդանանու ուր մկրտեցաւ, ի Սբ Վերնատուն ուր պատարագեցաւ, եւ զոտս աշակերտացն լուաց, եւ ի Սբ Գողգոթայէն ուր Քս խաչեցաւ, եւ ի Սբ Գերեզմանէն ուր Քս թաղեցաւ, եւ ի Սբ Յարութեանէն ուր Քս յարեաւ, ի Սբ Համբարձմանէն ուր Քս համբարձաւ, եւ ի Սբ Ածածնի գերեզմանէն, եւ ի գունն Սբ Առաքելոյն Յակովբայ, որդոյն Չերեթեայ, եւ ի յԱթոնն Տեանն Եղբարն Յոկորայ, եւ ի Հայրապետութեան Տն Յոհաննէս Կաթողիկոսի, եւ յառաջնորդութեան Սբ Ուխտիս Տէր Յովսէփին, եւ Սեթիւրեց. հայրապետին ի թվականիս Հայոց Ջ եւ ՀԵ (=1526) ի Տրէ ամսոյ է, եւ Նոյեմբերի ժե, ի մուսն յիմնականին եղև յաւարտումն Սբ Գրոցս, եւ ի թաղաւորութեան Սեղիմ Խանդարիլի, եւ արդ յերես անկեալ աղաչեմ զՍրբութիւնդ ձեր Ածախաւս Սբ հարք իմ եւ եղբարք, որք պատահիք սմա կարողարով եւ աւրինակելով յիշեցէք անտուայ յիշմամբ յերկնագոյն յազօթն ձեր զՏէր Երեսն եւ զճնորդն իւր եւ զամենայն ազգականքս զորս յառաջն յիշեցաք, եւ ուղիղ սրտիւ եւ ողջամիտ հաւատով Ած ողորմի ասացէք նոցա, ընդ նոսին եւ զանպիտան ճնորդն զԳաբրիէլ Սարկաւազ Չերունցիլի եւ զճնորդն իմ զԿոստանդիլի եւ զՈսկիլի եւ հանգուցեալ եղբարքն իմ զՄարգարէն եւ զԱւետիլի, եւ զամեն տիկինն զՄարիամն եւ հօրեղբարքն իմ զԿարապետն եւ զՅովնակեանն եւ զմեծ հաւր եղբարքն իմ զՈսկիլի եւ Քանանայն եւ զՄարգարէ Քանանայն եւ զԳրիգոր Հապաչն եւ զՎասիլն զԿիրակոս Երեցն եւ զամենայն ազգականս իմ եւ զկենդանիս եւ զճանգուցեալս յիշեցէք եւ Ած ողորմի ասացէք եւ Քս Ած ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշեցիոցս առ հասարակ ողորմեսցի ամէն:

Յ Ա Ն Կ

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՑ ՈՍԱՆՑ ՈՐՔ ԳՏԱՆԻՆ Ի ՏԵՏՐԻՍ

Ուղղութիւնի ըստ բնագրին եւ: Խաչակիչի իզական անուանի եւ:

Ա.

- Արթուրն եր. 50, 55, 69:
- Աղամ. եր. 53:
- Ամանագինեայ հյրատ. եր. 52:
- Աթոնն Տն Եղբար. եր. 47, 48:
- Ամանագուենց Մկրտիչ. եր. 52:
- Այրիվանեցի եր. 57:
- Աշիլ Ղարիպ. եր. 50:
- *Աննա. եր. 55:
- Աստու. եր. 53:
- *Ասլա. եր. 54:
- Ասորեստան. եր. 46:
- Առաքել Հնագանդեցի. եր. 63:
- Առաքել Սիւնեայ Եպո. եր. 60:
- Առաքել Վարդապետ. եր. 69, 70:
- Աստուածածին (Ս) Եկեղ. ի Կեսարիա. եր. 46, 47, 58, 69:
- Աստուածածին » ի Թոմարգա վանք. եր. 65:
- Աստուածածին » ի Չէլժուն. եր. 56:
- Ածածնի գերեզման յերուսաղէմ. եր. 70:
- Աստուածատուր. Ասվածատուր. եր. 46, 54, 56, 66:
- Աստուածատուր Մշեցի Եպո. եր. 51, 65:
- Աստուածատուր Եպո. եր. 63:
- Աստուածատուր Քանանայ. եր. 62:
- Ատոն. եր.
- Արեզման. եր. 51:
- Արթուրի վանք. եր. 46:
- *Աւագ Տիկին. եր. 46:
- Աւագ Գարուն. եր. 47:
- Աւետարան. Չեռ. եր. 45-50, 62, 64, 66:
- Աւետարան Մատթէոսի. եր. 45, 46, 47, 49, 50, 62, 64, 66:
- Աւետարան Մարկոսի. եր. 45, 46, 47, 49, 50, 62, 64, 66:
- Աւետարան Լուկասու. եր. 45, 47, 48, 49, 50, 62, 64, 66:
- Աւետարան Յովնանու. եր. 45, 47, 48, 49, 50, 62, 64, 66:
- Աւետիք. եր. 62, 70:
- Աւետիս Քանանայ. եր. 57:
- Աւետիք Քանանայ. եր. 63:
- Արիս բաղար. եր. 65:

Բ.

- Բարեկոյն բաղար:
- Բարեկոյն աշխարհ:
- Բարխոսար. եր. 51:

Բաւիլ. եր. 70

- Բարդամայ ճգնաւոր. եր. 53:
- Բարսեղ. եր. 64:
- Բարսեղ Վարդապետ. եր. 63:
- Բերայի, տես Հայրապ. եր. 63:
- Բերդու, զիւղ ի Մարաշ. եր. 63:

Գ.

- Գաղտու. եր. 69:
- Գարիէլ Սարկաւազ, զրիչ. եր. 67, 69, 70:
- Գործոց, Չեռ. եր. 62:
- Գանձարանք. Չեռ. եր. 57:
- Գերմանիկ բղ. եր. 56, 63:
- Գէորգ (Ս) Եկեղեցին յԵրբար. եր. 55:
- Գէորգ (Ս) Եկեղեցին Գըրշէհրի. եր. 53:
- Գրիգոր. եր. 54, 55, 57, 62:
- Գրիգոր Վերադիտող Տանն Փարզմընայ. եր. 46:
- Գրիգոր Եպիսկոպոս Առաջնորդ Կեսարիոյ. եր. 54
- Գրիգոր Արժիպիսկոպոս Չէլժունի. եր. 56:
- Գրիգոր, Գրիչ. եր. 58, 65:
- Գրիգոր բաշ հռետոր. եր. 60:
- Գրիգոր Քանանայ. եր. 61:
- Գրիգոր Նիւսացիի վանք. եր. 65:
- Գրիգոր Հապաչ. եր. 70:
- Գրիգոր Անաւարդացի. եր. 63:
- Գըրշէհր բղ. եր. 53, 66:
- Գիւտ գրոյն Հայոց. եր. 53:

Դ.

- Դանէլ. եր. 59:
- Դանիէլի վանք Կեսարիոյ. եր. 65:
- Դաւիթ Կոթ. Վիլիկիոյ. եր. 56:
- *Դունիլ. եր. 47:

Ե.

- *Երրօսինէ. եր. 69:
- Եղիպտացոց աշխարհ. եր. 65:
- *Եզնէր. եր. 69:
- Եղիպտար ԿՅՊ. ամենայն Հայոց. եր. 55:
- Եղիշ Հայոց Վրդպո. եր. 53:
- *Եղիսայ. եր. 56:
- Եպիփան կրանաւոր. եր. 46:

Երուսաղէմ քաղաք: Եր. 47, 48, 65, 66:
Եւրոկիա » Եր. 60:
*Եւայ: Եր. 62:
*Եւփիմէ: Եր. 69:
Եփեսոսի Ս. Ճողով: Եր. 53:

Ջ .

*Ջայանդ: Եր. 69:
*Ջայել:
Ջազար Սարկաւազ: Եր. 59:
Ջեյթուն գիւղաքաղաք: Տես Գերմանիկ:

Է .

*Էմպիկ: Եր. 54:
Էշիլ, Էշիլենց. Աշիլ: Եր. 50, 51:
Էսիայ: Եր. 54:
Էտիլ: Եր. 47:
Էֆրէրէ. տես Յերառայ:

Ը .

*Ըխում: Եր. 52:
Ըսպանջ: Եր. 47:
*Ըսպիլ: Եր. 65:
Ըտամպուլ քաղաք: Եր. 62

Թ .

Թամուր: Եր. 53:
Թէոքորոսի Չինաւորի Եկեղ. Ի Ջեյթուն: Եր. 56:
Թորոս: Եր. 64:
Թորոս Ա. Կոստանդեան: Եր. 46:
Թորոս Վանկցի: Եր. 63:
Թորոս, զրիչ Յայմաւուրբի: Եր. 52, 53, 54:
Թորոս Սրկ. զրիչ Գործոցի: Եր. 62, 63:
Թորոս Վրդպտ: Եր. 63:
Թումաս: Եր. 53:
Թուղթ Պօղոսի: Եր. 62:
*Թուրվանաս: Եր. 52:
Թոմարզա, Տումարզայ. զիւղ: Եր. 65:
Թոմարզայի Վանք: Եր. 65:

Ժ .

Ժողովածոյ. Չեռ. Եր. 61:

Ի .

Իսանակ: Եր. 69:
Իսանակայ Հյրպտ: Եր. 52:
Իսկանդար Չալապի: Եր. 63:
Իսմայելացոց ազգ: Եր. 65:

Լ .

Լեւոն. Եր. 63, 64:

Լուսաւորիչ (Ս) Եկեղեցի Կեսարիա: Եր. 51:
Լուսաւորիչ » Ի Ջեյթուն: Եր. 56:

Խ .

*Խոթուն: Եր. 48, 56:
*Խոթուն Մամիկ: Եր. 50:
*Խոնտուտ: Եր. 51:
Խաչատուր: Եր. 57:
Խաչատուր Կթղ. Էջմիածնայ: Եր. 54:
Խաչիկ: Եր. 50:
Խանձառ զիւղ: Եր. 48:
Խնկտոր ուխտ. Տես Արքակաղին:
*Խոսրովանուշ: Եր. 64
Խուժուշան: Եր. 50:
Խոծապէկ: Եր. 57:
Խոծայ Պաղպանտ: Եր. 51:
Խուճայ Սքանդար: Եր. 52, 54:

Կ .

Կայէն. Եր. 54, 65:
Կանոնգիրք. Չեռ. Եր. 58:
*Կառամարի: Եր. 64:
Կարապետ: Եր. 47, 48, 55:
Կարապետի (Ս) Վանք Կեսարիոյ: Եր. 35, 55, 65:
Կարապետ Քանանայ. Եր. 46, 47, 48, 63:
Կարապետ Քանանայ Գալբազեան. Եր. 62:
Կեսարիա Կապադովկիա քղ. Եր. 45, 46, 48, 50, 52, 57:
Կիլիկիա. գուռ. Եր. 46:
Կիպրոս կղ. Եր. 48:
Կիւսիոս Քանանայ. Եր. 69, 70:
Կղեմայ Հայրապետ: Եր. 69:
Կոզմա: զրիչ Աւետարանի: Եր. 43, 46:
Կոնան: Եր. 51:
Կոստանդին. Կոստընդին. Եր. 65, 70:
Կոստանդին Դրազարկցի. Կթղ. Եր. 64:
Կոստանդին Եպս. Տանն Ռաֆայ: Եր. 45, 46:
Կոստանդին Կամողիկոս: Եր. 64:
*Կուզարանա: Եր. 48:
Կոզրու: Եր. 59:

Հ .

Հազարան: Եր. 51:
Հարապ քղ. Եր. 63, 64:
Հանգիտ Յովն. Աւետարանչի. Եր. 64:
*Հեղինէ: Եր. 55, 69:
Հերիբա: Եր. 54:
Հոռովկայ: Եր. 46:
Հոռովմայեցի ազգ: Եր. 64:
*Հրէրսիմէ: Եր. 46:
Հրէշտակապետ (Ս) Եկղ. Ի Ջեյթուն: Եր. 56:

Ղ .

Ղազար: Եր. 46, 47:
Ղազար կրանաւոր: Եր. 46:

Ղազարու վանք: Եր. 69:
Ղայա: Եր. 52:
Ղատեմ. Եր. 54:
Ղարս քղ. Եր. 66:
Ղարիպ Աշիլենց: Եր. 51:
Ղարակազ: Եր. 63:
*Ղեմամ: Եր. 48, 54:
Ղուկաս Աւետարանիչ. Եր. 50:
Ղեւոն: Եր. 65:

Ճ .

Ճաշոց, Չեռ. Եր. 56:
*Ճուհար: Եր. 69:
Ճստ Ծաղկազարի. Եր. 69:

Մ .

Մաժակ, Մաժար, Կեսարիա: Եր. 55, 56, 58:
*Մամիկ Խոթուն:
Մաշտոց, Չեռ. Եր. 60, 61:
Մատթէոս Աւետարանիչ. Եր. 50:
Մարգարէ: Եր. 50, 51:
Մարկոս Աւետարանիչ. Եր. 50:
Մարալ քղ. Եր. 69:
*Մարիամ: Եր. 54, 62, 70:
*Մարգրիտ: Եր. 55:
*Մարիանէ: Եր. 64:
Մարգարէ: Եր. 50, 51:
Մարգարէ Քննչ. Եր. 70:
Մարգման, Մէրզպան, Մերգիմէկ: Եր. 46:
Մարտուն, Մարգուն:
Մարիանէ (Ս) Տաճար Ի Սիւս: Եր. 64:
Մեծքար ուխտ: Եր. 62, 63:
Մեհեր: Եր. 59
Մեկն. Մատթ. Աւետարանի, Չեռ. Եր. 58:
*Մենաստ: Եր. 48:
Մեսրոպ:
Մէլիք Նասր. Եր. 64
Մըւրբ քղ. Եր. 64:
Մինաս Քանանայ. Եր. 54, 55:
Միլիտան: Եր. 51:
Մլեհ: Եր. 63
Մկրտիչ: Եր. 52, 57:
Մկրտիչ Ամանողունց: Եր. 52:
Մովսէս: Եր. 51, 56, 65, 69:
Մովսէս Մարգարէ: Եր. 48, 69:
Մովսէս Քանանայ: Եր. 65:
Մովսէս Վարդ. Առաջնորդ Ջեյթունի: Եր. 57
Մեռկերիոս Վանք Ի Կեսարիա: Եր. 50, 52:

Յ .

Յակոբ. Յակովբ. Եր. 51, 55, 56, 66, 69:
Յակոբ Եպիսկոպոս: Եր. 63:
Յակոբ Կթղ. Կիլիկիոյ:

Յակոբ Մժրնչ Հյրպտ. Եր. 53:
Յակոբ Սրճոյ Եպս. Եր. 67:
Յակոբ Մժրնչ Յայրապի Եկղ. Ջեյթուն: Եր. 56:
Յակոբ Կթղ. Էջմիածնայ: Եր. 56, 63:
Յակոբ Քանանայ Աւագեան Եւրոկիացի: Եր. 60:
Յակոբայ (Ս) Վանք Հայոց, յերուսաղէմ. Եր. 69:
Յարութիւն Քանանայ: Եր. 62:
Յարապ: Եր. 47, 48:
Յայմաւուրբ, Չեռ. Եր. 31, 52, 54, 55:
Յերառայ զիւղ. Եր. 55, 62:
Յիրմիշ. Եր. 50:
Յովանէս, Յովնանէս, Յոնանէս, Յոնանէս. Եր. 48, 52, 53, 56, 57, 65:
Յովնանէս Աւետարանիչ. Եր. 50:
Յովնանէս Երէց, զրիչ Ճաշոցի. Եր. 56, 57:
Յովնանէս Քանանայ Քէշիշեան. Եր. 61:
Յովանէս Ճողեկց: Եր. 65:
Յովանէս Երէց Յեւկառացի: Եր. 62:
Յովանէս Եպս. Կեսարիոյ: Եր. 50:
Յովանէս Կթղ. Եր. 70:
Յովանէս Երէց զրիչ: Եր. 64:
Յովանէս Վրդ. առաջնորդ: Եր. 59:
Յովանու Ոսկերբան. Եր. 53:
Յովանու Դառնեցի. Եր. 53:
Յովն. Կրպի. Եկեղեցի Ջեյթուն: Եր. 56:
Յովնան Որոտնեցի: Եր. 58:
Յովն. Կարապետ. Եր. 52:
Յովասափ. Եր. 53:
Յովսէփ Երէց զրիչ. Եր. 55:
Յովսէփ Առաջնորդ: Եր. 70:
Յուս. Եր. 51, 54, 65:
Յովսէփ. Եր. 69:
Յուսէփ Քանանայ. Եր. 66:
Յովթ. Եր. 69:

Ն .

*Նազու: Եր. 56:
Նահատակութիւն Սմբատայ. Եր. 67:
Ներսէս:
Ներսէս Եպս. Եր. 53, 57:
Ներսէս Եպս. Պարոն-Տէր: Եր. 69, 70:
Ներսէս Վրդ. Նոսար: Եր. 55:
Ներսէս Քանանայ. Եր. 63:
Ներսէս Եպս. Ջեյթունի. Եր. 69, 70:
Ներսէսի սասցեալ մաղմանք. Եր. 53:
Նուրնուր: Եր. 47:

Շ .

*Շահանայ: Եր. 54, 57:
*Շահգաստ: Եր. 54:
*Շահանգուխտ: Եր. 64:
*Շահաւորան: Եր. 54:
*Շարխամուն: Եր. 55:

Շիղար : եր. 53:
Շիրին : եր. 51:
*Շնորհաւոր : եր. 69:

Ո .

Ոսկեհեր Քանանայ : եր. 70:
*Ոսկեհատ : եր. 51:
*Ոսկի : եր. 69, 70:
Ուղայ . տես Յուզայ :
Ուրնայ թղ. եր. 46 :

Չ .

*Չինէ : եր. 52:

Պ .

Պալտին Ուրնայի . եր. 46:
*Պահար : եր. 54, 56:
Պաղպանտ : եր. 51, 52:
Պաղտատ թղ. Բարեւոն :
Պարսաճ Դպիր : եր. 61:
Պարսամայ ձգնաւոր Եկ. Ի Զեյթուն : եր. 56:
Պարսամ Քանանայ : եր. 62:
Պարսից ազգ:
Պաւղոս Սարկաւագ : եր. 63:
Պէնկի Վարպետ Սքանդար . եր. 57 :
Պետրոս : եր. 56:
Պետրոս Արեղայ : եր. 45:
Պետրոս Կրաւնաւոր, եր. 47, 48:
Պաւղոս Քանանայ Քաստողանցի, գրիչ Աւետարանի եր. 50:
Պաղտան Բօնանէէս . եր. 66:
Պօլոս Պետրոս (Ս) Եկեղ. Ի Թօմարայ : եր. 67:
Պէյթրուր , Պէյթր . Ի Մարաշ . եր. 63:

Ռ .

Ռապիւս , Ռապանայ : եր. 45, 46:
Ռուբէն :
Ռուսայ աշխարհ :

Ս .

Սարմոս , Չեռ . եր. 60:
Սայապալի : եր. 54, 56
Սանոս Չարապի : եր. 63:
Սարգիս : եր. 46, 47, 54, 57:
Սարգիս Արեղայ, գրիչ : եր. 46, 47:
Սարգիս (Ս) Եկեղեցի Ի Կեսարիա : եր. 50, 52, 58:
Սարգիս (Ո) Եկեղեցի Ի Զեյթուն : եր. 56:
Սարգիս » Ի Յեքաւայ : եր. 55:
Սարգիս Քանանայ : եր. 63:
Սարգիս որդի Չարիմի Ղրիմացի : եր. 58:
Սարգիս Ֆրէնկոզի : եր. 46:
Սարգիս Գրիչ : եր. 46:
*Սառայ : եր. 50, 51:
Սգանդար : Սքանդար : եր. 52, 54, 56 :

Սէլիմ : Խանդար . եր. 70:
Սիմաւոն, Սիմիոն, Սիմէոն : եր. 54, 56, 57, 59:
*Սիրմայ : եր. 50:
Սիւնի Առաջնորդ Արքակաղնոյ : եր. 46:
Սիս . քաղաք : եր. 46, 64:
Սնան . եր. 54:
Սողոմոն : եր. 47:
*Սուլթան Լալայ : եր. 52:
Սուլթան Սէլիմ : եր. 65:
Սուրբ Յակոբայ Տաճարն յերմ . եր. 47, 48, 66:
Սուրբ Ենուկ . վ . յերուսաղէմ . եր. 70:
Սուրբ Յորդանան . » եր. 70:
Սուրբ Վերնատուն . » եր. 70:
Սուրբ Գողգոթայ . » եր. 70:
Սուրբ Գերեզման . » եր. 70:
Սուրբ Յարութիւն . » եր. 70:
Սուրբ Համբարձում . » եր. 70:
*Սոփիա : եր. 69:
Ստեփանոս (Ս) Եկեղեցի Յեքաւայ : եր. 55:
Ստեփանոս Երէց Երկամեանց : եր. 64:
Ստեփանն Գալաթեան . եր. 62:

Վ .

Վանան Երէց : եր. 57:
Վահրամ Քանանայ : եր. 64:
Վաղարշապատ . թղ. եր. 52:
Վարդան Քանանայ : եր. 65:
*Վարդ Խամուն . եր. 63:
Վարդան Երզնցաւոր . եր. 46:
Վասի . եր. 70:
Վասիլ Բաղար . եր. 62:
Վաստանուծիւնք Սրբոց . եր. 52, 53, 67:
Վրաց աշխարհ:
Վիէննա . թղ. եր. 69:

Տ .

Տամեւացի . եր. 59:
*Տամալայժ : եր. 64:
Տարսն քաղաք:
Տիմիատ քաղաք : եր. 65:
Տղայ Պարոն . եր. 47:
Տովլամ : եր. 51:
Տումարզայ : տես Թօմարզայ :
Տունն Փարզմընայ, Փարսման : եր. 46:
Տունն Ռապանայ : եր. 45, 46:
Տօն Շաղակամին . եր. 52:

Յ .

Յուզակ Հայ. Չեռ . Ս . Աճաճնայ Եկեղ. Կեսարիոյ . եր. 45:
Յուզակ Հայ. Չեռ . Ի Թուրքիա . Տետր Ա . եր. 57, 61:
Յուզակ Հայ. Չեռ . Ի վիէննա . եր. 69:
Յուզակ Հայ. Չեռ . Ս . Գէորգ Եկեղ. Գրըշէհրի . եր. 66:

Փ .

*Փառայ : եր. 51:
Փարզմընայ, Փարսման : եր. 46:
Փիղիպոս :
Փօլատ : եր. 54:
Փրիչայ ուխտ Ի Զեյթուն : եր. 56:

Ք .

Քանանացոց ազգ . եր. 65:

Քանանից (Ս) Եկղ. Չարայ : եր. 53
Քարոզիչք . Չեռ . եր. 59, 60:
Քոչակ : եր. 52:

Ֆ .

Ֆակէկ ազգ : եր. 57:
Ֆակէկորդի Սարգիս : եր. 40:
Ֆանատ քաղաք : եր. 69:

3m

0018709

2010

1373

<< Ազգային գրադարան

NL0018709

